

UNIVERSITETI I PRISHTINËS
FAKULTETI I BUJQËSISË DHE VETERINARISË

Departamenti: AGROEKONOMI

Studime MASTER

PUNIM DIPLOME

**TEMA: “RËNDËSIA E VETË-PUNËSIMIT TË FEMRËS NË ZONAT RURALE, PËR
ZBUTJEN E PAPUNËSISË NË KOSOVË”.**

Mentor: Dr.Sc.Mujë Gjonbalaj

Kandidatja: Bsc.Adelina Krasniqi

Prishtinë, 2021

Mirënjohje dhe Falenderime

Për realizimin e kësaj teme të diplomës kam gjetur mbështetje nga njerëz të cilët dëshiroj t'i falenderoj përzemërsisht.

Falënderimi i parë shkon për udhëheqësin shkencor Profesorin për mbështetjen dhe gatishmërinë e tij të vazhdueshme.

Falënderim dhe mirënjohje të thellë nga ana ime, meritojnë familja ime për mirëkuptimin, mbështetjen, inkurajimin dhe ndihmën e pakursyer.

Regjistri I diagramëve

Diagrami 1: Aktiviteti I biznesit	37
Diagrami 2: Profesioni	38
Diagrami 3: Fillimi i karrierës	39
Diagrami 4: Lloji I pronësisë	40
Diagrami 5: Jetëgjatësia e biznesit.....	41
Diagrami 6: Llojet e produkteve që prodhohen	42
Diagrami 7: Ndërrmi i vendit të punës.....	43
Diagrami 8: Fusha e njejtë ose jo.....	44
Pyetja e 9: Arsyeja e zhvillimit të biznesit.....	45
Diagrami 10: Profesioni ndihmës	46
Diagrami 11: Kënaqësia në punë	47
Diagrami 12: Arsyet e pakënaqësisë.....	48
Diagrami 13: Të ardhurat mujore.....	49
Diagrami 14: Burimi i vëtëm I të ardhurave ose jo.....	50
Diagrami 15: Vështirësitë në biznes	51
Diagrami 16: Punësimi I personave të tjerë	52
Diagrami 17: Numri i personave të punësuar	53
Diagrami 18: Kënaqësia me punën e tyre	54
Diagrami 19: Nëvoja për ndihmë financiare.....	55

PËRMBAJTJA:

KAPITULLI I PARË: SFONDI I PROBLEMIT	6
1.Hyrja	6
1.1 Përkufizimi i problemit/temës që hulumtohet.....	6
1.2 Objektivi i përgjithshëm i punimit	7
1.3 Hipotezat	7
1.4 Pritshmëritë e punimit.....	7
1.5 Përmbajtja e shkurtër e punimit të diplomës.....	8
2.KAPITULLI 2: RISHIKIMI I LITERATURËS	9
2.1 Punësimi në zonat rurale	9
2.2 Punësimi joformal dhe pozicioni i grave	9
2.3 Fuqizimi ekonomik	10
2.4 Historiku socio-ekonomik.....	13
2.5 Familja dhe të ardhurat	14
2.6 Të ardhurat	15
2.7 Çështjet sociale dhe kulturore lidhur me grate.....	15
2.8 Sëmundshmëria dhe Shërbimet Shëndetësore	17
2.9 Analiza	17
2.10 Kufizimi i studimit.....	21
2.11 Gjetjet.....	21
2.12 Vetëpunësimi i femrave	25
2.13 Pjesëmarrja e grave në vetëpunësim	27
2.14 Roli i shumëfishtë dhe rolet dimensionale të grave në zonat rurale	28
2.14.1 Puna e papaguar e grave që jetojnë në zona rurale	28
2.15 Shëndrimi i punës agrikulurore të grave që jetojnë në zona rurale në ushqim dhe siguria e ushqimit	29
2.15.1 Shëndrimi i punës bujqësore të grave që jetojnë në zona rurale në fuqizim ekonomik dhe zvogëlim të varfërisë.....	29
2.16 Punësimi i denjë dhe produktiv dhe aktivitetet produktive për gratë në zonat rurale	30
KAPITULLI 3: METODOLOGJIA DHE METODAT E HULUMTIMIT	32
3.1. Dizajnimi i hulumtimit.....	32
3.2. Burimi i të dhënave.....	33

3.3 Metodatat kryesore të hulumtimit.....	33
3.3.1 Llojet e metodave të përdorura në hulumtim (kualitative dhe kuantitative).....	33
KAPITULLI I 4: ANALIZA DHE DISKUTIMI I REZULTATEVE	35
4.1 Analiza e rezultateve.....	36
4.2 Shqyrtimi i hipotezave	55
KAPITULLI 5: DISKUTIMET DHE REKOMANDIMET	57
5.1 Diskutim.....	57
5.2. Rekomandime	59
Literatura	60

KAPITULLI I PARË: SFONDI I PROBLEMIT

1. Hyrja

1.1 Përkufizimi i problemit/temës që hulumtohet

ILO vlerëson se gratë që jetojnë në zona rurale përbëjnë një të katërtën e popullsisë së botës. Gratë gjithashtu përbëjnë 41 përqind të fuqisë punëtore bujqësore në botë, një raport që rritet në 49 përqind për vendet me të ardhura të ulëta. Një numër i konsiderueshëm i grave në ekonominë rurale punojnë si fermerë për ekzistencë, prodhues në shkallë të vogël, punëtorë për llogari të vet, dhe në plantacione e agro-industri.

Në disa vende gratë janë gjithnjë e më të angazhuara në sektorë ose profesione jo-bujqësore, me efekte pozitive në të ardhurat e tyre (ILO, 2017). Zonat rurale evropiane mund të karakterizohen nga migrimi selektiv gjinor pasi që numri i grave që largohen nga zonat rurale tejkalon numrin e burrave që veprojnë kështu. Ky proces rezulton në zhbalancime të rënda demografike midis dhe brenda rajoneve dhe pengon zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik dhe shoqëror të zonave rurale. Si pasojë, nevojiten masa adekuate të politikave për të trajtuar sfida të tilla.

Barazia midis grave dhe burrave njihet në Traktatet që nga Traktati i Romës i vitit 1957 dhe Karta e të Drejtave Themelore të BE-së. Globalisht, ka më pak të ngjarë që gratë të marrin pjesë në tregun e punës sesa burrat, ka më shumë të ngjarë të jenë të papunësuar sesa burrat, dhe janë të përfaqësuara më tepër në punësimin informal dhe të pambrojtur. Si rezultat, gratë janë më pak të paguara sesa burrat në një shkallë globale, me hendekun gjinor të pagave që vlerësohet në 23 përqind.

Gratë dhe vajzat janë thelbësore për qëndrueshmërinë e familjeve dhe komuniteteve në zonat rurale, duke përmirësuar jetesën dhe mirëqenien e përgjithshme në këto zona, por roli dhe domethënia e tyre shpesh neglizhohet. Gratë janë shtylla kurrizore e zhvillimit të ekonomive rurale dhe kombëtare. Ato përbëjnë 43% të fuqisë punëtore bujqësore në botë, e cila rritet në 70% në vende të caktuara. Është e vështirë të vlerësohet rëndësinë e grave në ekonominë në zonat rurale pasi që pjesëmarrja e tyre përmes ekonomisë informale rurale nuk njihet statistikisht.

1.2 Objektivi i përgjithshëm i punimit

Objekt i hulumtimit është të studiojmë, analizojnë dhe të paraqesim se si ndikon vetë-punësimi i femrave në zonat rurale për zbutjen e papunësisë në vendin tonë. Do të mundohem që më shembuj konkret të bëjë një analizë sa më të saktë dhe reale.

Qëllimet e këtij hulumtimi janë:

1. Të analizojë profilin demografik dhe profilin e profesionit të femrave të vetëpunësuarave në zonat rurale
2. Të paraqes sugjerime produktive bazuar në gjetjet e studimit të bërë.

1.3 Hipotezat

Ky punim diplome mbështete mbi këto hipoteza:

Hipoteza 1: Nuk ka ndonjë marrëdhënie domëdhënëse që ekziston ndërmjet të ardhurave dhe shpenzimeve tek femrat para dhe pas vetëpunësimit të tyre.

Hipoteza 2: Është një marrëdhënie shumë e rëndësishme që ekziston ndërmjet të ardhurave dhe shpenzimeve tek femrat para dhe pas vetëpunësimit të tyre.

Hipoteza 3: Ekziston një lidhje e rëndësishme që ekziston midis shpenzimeve dhe kursimeve të femrave para dhe pas vetë-punësimit të tyre.

1.4 Pritshmëritë e punimit

Gratë në zonat rurale janë të kufizuara nga qasja e pabarabartë në burime dhe shërbime prodhuese dhe infrastrukturë të papërshtatshme ose të paarrtshme. Kufizimet, me të cilat përballen gratë rurale, imponojnë kosto të mëdha sociale, ekonomike dhe mjedisore për shoqërinë në tërësi dhe zhvillimin rural në veçanti duke përfshirë edhe vonesat në produktivitetin bujqësor. Fuqizimi ekonomik është i rëndësishëm si një mjet për të garantuar jetesën e sigurt të

familjeve dhe mirëqenien e përgjithshme. Fuqizimi ekonomik i grave rurale mund të ketë një ndikim pozitiv dhe është i ndërlidhur me fuqizimin e tyre shoqëror dhe politik, përmes respektimit, statusit dhe vetëbesimit të tyre dhe rritjes së fuqisë vendimmarrëse në familje, komunitet dhe institucione.

Andaj si pritshmëri është të paraqes rëndësinë e vetëpunësimit të grave në zonat rurale.

1.5 Përmbajtja e shkurtër e punimit të diplomës

Kapitulli I: Në kapitullin e parë është paraqitur hyrja e punimit, përkatësisht, objektivat, hipotezat, pyetjet kërkimore etj.

Kapitulli II: Në kapitullin e dytë është bërë rishikimi I literaturës.

Kapitulli III: Në kapitullin e tretë është e paraqitur metodologjia dhe metodat e hulumtimit.

Kapitulli IV: Analiza dhe diskutimi I rezultateve.

Kapitulli V: Diskutimet dhe rekomandimet

1.6 Kontributi shkencor-praktik i hulumtimit

1. Të bëjë një vlersim dhe analizim real të grave të vetpunësuarave në vendin tonë dhe të tregoj rëndësinë e veprimtarive të këtyre femrave në familjet e tyre, shoqëri dhe rrjedhimisht edhe në shoqërinë e vendit.

2. Të ndërgjegjsojmë organet kompetente që këtyre femrave të ju ofrohet më shumë ndihmë financiare, sepse ndihma financiare për to është ndihmë financiare për shoqërinë.

2.KAPITULLI 2: RISHIKIMI I LITERATURËS

2.1 Punësimi në zonat rurale

Fusha e punës dhe punësimi lidhen me pozicionin e grave dhe burrave në tregun e punës. Ajo mat boshllëqet gjinore në pjesëmarrjen në tregun e punës, kohëzgjatjen e jetës së punës, modelet sektoriale të ndarjes dhe cilësinë e punës, të tilla si fleksibiliteti i orëve të punës, trajnimi në punë, shëndeti dhe siguria. Shkalla e punësimit është përqindja e personave të punësuar në raport me popullsinë totale. Shkalla e punësimit ndikohet shumë nga ndryshimet gjinore dhe veçanërisht nga nivele të ndryshme të pjesëmarrjes së grave në fuqinë punëtore. Hulumtimet tregojnë se gratë në zonat rurale kishin më pak mundësi punësimi krahasuar me burrat në zonat rurale dhe gratë në zonat urbane (Bock, 2004). Edhe pse shumë gjëra kanë ndryshuar gjatë dekadave të fundit, sigurimi i mundësive të barabarta të punësimit për gratë është ende subjekt i analizave, si dhe debateve politike dhe veprimeve operacionale.

2.2 Punësimi joformal dhe pozicioni i grave

Punësimi joformal është i përhapur në të gjithë botën. Një përmbledhje e të dhënave të Organizatës Ndërkombëtare e Punës (Punës, 2018) tregon se nga 61.2% e punësimit global që është joformale, 51.9% është në sektorin informal, 6.7% në sektorin zyrtar dhe 2.5% në familje. E njëjta referencë, e siguruar nga Gratë në Globalizimin dhe Organizimin e Punësimit Informal (ËIEGO)¹, tregon prova se gratë kanë më shumë të ngjarë se burrat të punojnë në ekonominë informale², duke mos pasur mundësi për të pasur punë më të mirë dhe mbulim të sigurimeve shoqërore. Përqindja e grave të punësuar në ekonominë informale është më e lartë se përqindja e burrave në shumicën e vendeve të analizuara. Përkufizimi i punësimit në ekonominë informale përfshin edhe punëtorët që punojnë në ndërmarrjet e sektorit informal (ndërmarrjet që nuk janë regjistruar zyrtarisht) dhe ata punëtorë që mbajnë punë informale (punë që nuk kanë mbrojtje themelore sociale ose ligjore dhe përfitime të punësimit). Gratë janë veçanërisht të mbipërfaqësuar në këtë grup të dytë, duke përfaqësuar shumicën e punëtorëve të cënueshëm me bazë në shtëpi.

¹ Gratë dhe Informaliteti, në dispozicion në: <http://ëëë.oecd.org/gender/data/ëomenandinformality.htm>.

² Punësimi në ekonominë informale konsiston në punësimin në sektorin informal, punësimin informal jashtë sektorit informal (d.m.th. punësimi informal në sektorin zyrtar dhe punësimi joformal në familje)

Në dritën e natyrës sipërmarrëse të punës bujqësore, 43% e punëtorëve të papaguar në bujqësi janë gra, 26% e të cilave janë pronare të fermave. Sipas një deklarate nga Organizata Botërore e Fermerëve³ ato mund të mos jenë domosdoshmërisht nga familja dhe shumë hyjnë në profesionin e bujqësisë vetëm kur martohen me një fermer. Një nga pengesat për gratë e reja që hyjnë në këtë profesion është qasja e tyre në pronën e familjes. Analiza e pozicionit të punës së grave në fushën e kohës së kaluar është përqendruar në shkëmbimin midis aktiviteteve ekonomike, të kujdestarisë dhe aktiviteteve të tjera shoqërore (duke përfshirë ato kulturore, qytetare etj.). Koha e kaluar nga gratë dhe burrat në për aktivitete të ndryshme nga ato ekonomike, tregon ndryshime të mëdha. Ekziston një hendek i gjerë gjinor në kohën e shpenzuar për kujdesin dhe edukimin e fëmijëve dhe nipërve, përveç kohës së kaluar në gatim dhe punë shtëpie. Megjithatë, burrat kanë më shumë gjasa se gratë të marrin pjesë në aktivitete sportive, kulturore ose të kohë të lirë rregullisht. Ndërsa gratë janë aktive në komunitetet rurale, rolet dhe përgjegjësitë e tyre të shumta nuk njihen mirë. Rezultatet e studimit të fundit nga Eilliams dhe Horodnic (Williams, 2017) tregojnë se si ndryshon pjesëmarrja në sektorin informal sipas karakteristikave socio-demografike dhe socio-ekonomike. Ata arritën në përfundimin se njerëzit e papunë kanë më shumë gjasa të marrin pjesë në sektorin informal sesa ata në punë zyrtare, si dhe se gratë kanë më shumë gjasa të marrin pjesë se sa burrat. Ekzistojnë gjithashtu prova se puna informale është më e përhapur në rajone të pasura dhe lokalitete, duke kombinuar më pas dy faktorë rreziku për gratë rurale në gjetjen e një pune të denjë dhe të njohur (rreziku i të qenit grua, si dhe rreziku i jetesës në një zonë rurale).

2.3 Fuqizimi ekonomik

Përpyekja për arritjen e barazisë gjinore është një objektiv shumë kritik, i cili është i njohur globalisht dhe manifestohet në Objektivat e Zhvillimit të Mijëvjeçarit (OZHM). Për më tepër, njohja midis politikëbërësve, agjencive donatore dhe të tjerëve po rritet, kështu ulja në pozitë e grave zvogëlon masat e uljes së nivelit të varfërisëv, produktivitetin dhe konkurrencën; prandaj

³ Sigurimi shoqëror për gratë dhe statusi i tyre si bashkëshortë ndihmës Gratë në thelb janë shtylla kurrizore e sektorit bujqësor, e disponueshme në: <http://ëëë.ëfo-oma.org/ëomen-in bujqësia / artikuj / sigurimet shoqërore-për-gratë- dhe-statusi i tyre-si-ndihmës-bashkëshortët-gratë janë thelbësisht-shtylla kurrizore e-sektorit-bujqësor.html>

kërkohet një njohje e zgjeruar e kufizimeve që e zvogëlojnë aksesin e grave në mundësi produktive⁴(IDRC, 2013).

Së pari, fuqizimi ekonomik është në këtë punim kërkimor të përcaktuar si në Eyben për OECD - Rrjeti i Barazisë Gjinore DAC (2008):

“Fuqizimi ekonomik është aftësia e grave (dhe burrave) për të marrë pjesë, për të kontribuar dhe për të përfituar nga proceset e rritjes në mënyra që njohin vlerën e kontributeve të tyre, respektojnë dinjitetin e tyre dhe bëjnë të mundur negocimin e një shpërndarje më të drejtë të përfitimeve të rritjes ”

Fuqizimi ekonomik e rrit mundësinë e qasjes së grave në burimet dhe mundësitë ekonomike duke përfshirë vendet e punës, shërbimet financiare, pronën dhe pasuritë e tjera prodhuese, zhvillimin e aftësive dhe informacionin e tregut⁵. Pjesëmarrja ekonomike dhe fuqizimi i grave janë jetësore për të rritur të drejtat e grave dhe lejimin e grave për të pasur kontroll mbi jetën e tyre dhe ndikimin praktik në shoqëri.

Pjesëmarrja ekonomike dhe fuqizimi i grave ka të bëjë me krijimin e shoqërive të drejta dhe të barabarta, ku grate nuk përballen me diskriminim në mënyra të shumëfishta dhe pabarazi këmbëngulëse gjinore siç janë përjashtimi i shkaktuar nga etnia⁶.

Një parakusht për zhvillimin e qëndrueshëm, rritjen jo të dobët dhe arritjen e OZHM-ve është fuqizimi i grave në një çështjet ekonomike. Gratë e fuqizuara dhe barazia gjinore mund të konsiderohen si katalizatorë për shumëzimin e përpjekjeve të zhvillimit. Duke krahasuar investimet në zhvillim, bëhet e qartë se investimi në barazinë gjinore sjell kthimin më të lartë të të gjitha përpjekjeve të zhvillimit ⁷.

Objektiva e tretë e OZHM-së është "Barazia Gjinore dhe Fuqizimi i Grave"; e njejta vlerësohet shprehimisht si qëllim në vetvete dhe nuk përcaktohet si një instrument për arritjen e qëllimeve

⁴ "Rritja dhe Mundësitë Ekonomike për Gratë - Rishikim i Letërsisë", Mbretëria e Bashkuar AID dhe Fondacioni Ëilliam dhe Flora Heëlett, Kanada, Qendra Ndërkombëtare e Kërkimit për Zhvillim

⁵ LUTTRELL Cecilia, Sitna Quiroz, Claire Scrutton dhe Kate Bird, 2009;

"Kuptimi dhe funksionalizimi i fuqizimit" - Dokumenti i Punës 308; botuar nga Instituti i Zhvillimit të Jashtë

⁶ Po aty

⁷ OECD, 2011; "Fuqizimi Ekonomik i Grave - Dokumenti i Çështjeve Prill 2011" i përgatitur për Rrjetin DAC mbi Barazinë Gjinore (GENDERNET) i gjetur në http://ëëë.oecd.org/social/gender_Development / 47561694.pdf ;

të tjera. Tejkalimi i pabarazisë gjinore është thelbësor për të arritur një rezultat të mirë në drejtim të Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit. Promovimi i femrave dhe barazia gjinore në të gjitha vendet është arritur me veprime të ndryshme; së pari “mbyllja e hendekut gjinor në arsim në të gjitha nivelet; së dyti "rritja e përqindjes së grave në punësimin me pagë në sektorin jo-bujqësor"; së treti “rritja e përqindjes së vendeve të mbajtura nga gratë në parlamentet kombëtare”; së katërti urdhëresa e vet mbi shëndetin e tyre riprodhues dhe seksual, përfshirë ndalimin e dhunës me bazë gjinore⁸.

Qasja e dytë, trajtimi i çështjeve ekonomike është provuar si veçanërisht i rëndësishëm. Fuqizimi ekonomik do të thotë gjithashtu të angazhohesh në punë me pagesë, e cila u siguron grave mundësinë për të qenë të pavarura brenda familjes së tyre, veçanërisht nga burrat e tyre. Për më tepër, fuqizimi ekonomik ndikon në mjedisin e tyre në një mënyrë pozitive, sepse gratë në të vërtetë janë të afta të investojnë në shëndetin dhe arsimin e fëmijëve të tyre; gjithashtu zvogëlon pabarazitë gjinore në çështjet familjare. Të jesh e pavarur do të thotë gjithashtu që ato të jenë në gjendje të investojnë në shëndetin dhe mirëqenien e tyre, si dhe të kenë më shumë mundësi për të marrë pjesë në politikë dhe jetën shoqërore të komunitetit.

Prandaj, përmirësimi i gjendjes ekonomike të grave duhet të jetë thelbësor për politikëbërësit sidomos për gratë e varfra në mënyrë që të rrisin kontrollin e tyre mbi jetën e tyre. Prandaj, puna sociale është të realizosh promovimin e drejtësisë sociale dhe mbështetjen e grave të varfra për t'i përballur efektet e dominimit. Në këtë rast më shumë vëmendje duhet t'i kushtohet gjenerimit të mundësive ekonomike për gratë⁹.

Kështu, fuqizimi ekonomik mund të përshkruhet si gjenerim i të ardhurave për gratë si individë ose grupe. Këtu merret parasysh forca ekonomike e vetë grave. Studiuesit në terren besojnë, se "forca ekonomike është baza e fuqisë sociale, politike dhe psikologjike në shoqëri". Duke rritur fuqizimin e tyre ekonomik, ato mund të përfitojnë si nga ana sociale dhe nga ana psikologjike dhe nga forca ekonomike. Shpesh përpjekjet për të përmirësuar situatën e grave në shoqëri përqendrohen në aspektet ekonomike. Mundësia që prindërit të ndryshojnë mendimin e tyre se

⁸ Axhenda e ndihmës DFID, 2010; (Departamenti për Zhvillim Ndërkombëtar - Mbretëria e Bashkuar AID) "Agjenda 2010 - Pika e kthesës në varfëri - Historiku"; botuar në Konferencën e OZHM-ve, mars 2010

⁹ RAHEIM Salome dhe Jacquelyn Bolden, 1995; "Fuqizimi Ekonomik i Grave me të Ardhura të Ulëta përmes programeve të vetëpunësimit" botuar në Sage Journals, University of Ioëa, Ioëa City

një vajzë është një pasuri ekonomike sesa një detyrim rritet me sigurimin e mundësive ekonomike për gratë dhe ngritjen e vlerës së punës së grave.

2.4 Historiku socio-ekonomik

Në vitin 1956 gratë fituan të drejtën për të zgjedhur përfaqësuesit e tyre, përveç kësaj nuk kishte asnjë përfaqësim në proceset e vendimmarrjes para vitit 1976. Hap pas hapi më shumë të drejta u ishin dhënë grave deri në kulmin në 1997 me miratimin e Aktit të Pushtetit Lokal si veprim konfirmues për të forcuar pozicionin e grave në procesin e vendimmarrjes në nivelet organizative dhe të komunitetit ¹⁰.

Çfarë do të thotë ky zhvillim për popullatën femërore në Kosovë? Si mund të përshkruhet situata e tyre?

Kosova konsiderohet si një vend kryesisht i udhëhequr nga burrat. Institucionalizimi i këtyre normave dhe vlerave shoqërore po mbizotëron veçanërisht në zonat rurale duke ndikuar si në individët ashtu edhe në identitetet e grupeve. Pamja mbizotëruese është se gratë lindin fëmijë; ato janë përgjegjëse për "shtëpinë" ndërsa burrat janë përgjegjës për "fitimin e parave", një pamje shumë klasike ku rolet e meshkujve dhe femrave përcaktohen qartë.

Pabarazitë midis të dy gjinive ekzistojnë në mënyra të ndryshme, të tilla si arsimi, shëndetësia, punësimi dhe mundësitë e të ardhurave të grave; ndikon gjithashtu në kontrollin mbi pasuritë dhe sigurinë personale si dhe pjesëmarrjen politike. Kjo krijon për gratë një mjedis në të cilin ato janë të privuar dhe më pak të fuqizuar se burrat. Megjithëse agjencitë kombëtare dhe ndërkombëtare po ndërhyjnë, statusi i grave mbetet akoma i pa privilegjuar. Shumë gra janë të patrajnuara dhe prandaj varen ekonomikisht dhe shoqërisht nga burrat. Statusi i ulët shoqëror kufizon pikëpamjen e tyre për zhvillimin ekonomik dhe shoqëror¹¹.

Një rast studimi jep disa njohuri për jetën akoma mbizotëruese në një fshat rural: Në rast të ndarjes së punës në bujqësi, fotografia është e qartë. Në përgjithësi burrat janë përgjegjës për

¹⁰ HOSSAIN Md. Anëar, 2012; Indian Journal of Gender Studies 19, 3; "Influence of Social Norms and Values of Rural Bangladesh on Women's Participation in the Union Parishad"; published in Sage-Journals

¹¹ BISÉAS Kumar Tapash, M. Kabir, 2000; Këshilli për Zhvillimin Social "Matja e fuqizimit të grave: Treguesit dhe teknikat e matjes" botuar në Sage-Journals

punën përveç prodhimit të drithërave dhe aktiviteteve jashtë fermës që kërkon largimin nga fshati dhe fusha. Detyrat e grave janë bashkangjitur që zakonisht kryhen në shtëpi. Kryesisht këto detyra po shkonin krah për krah me aktivitetet shtëpiake, të cilat konsideroheshin si "pjesa më e lehtë".

Statistikat zyrtare mbi shëndetin, ushqimin, arsimin, punësimin dhe pjesëmarrjen politike tregojnë qartë se diskriminimi gjinor është mbizotërues në të gjitha këto fusha. Parakushti për fuqizimin e grave nuk adresohet sa duhet nga programet dhe politikat e institucioneve të ndryshme si Qeveria dhe OJQ-të. Në shumicën e rasteve gratë konsiderohen si përfituese dhe grup i disavantazhuar dhe jo si partnerë të mundshëm për ndërhyrje zhvillimore.

2.5 Familja dhe të ardhurat

Njësia sociale më e vjetër është vetë familja, kjo njësi është përgjegjëse për menaxhimin e një shoqërie. Numri i familjeve të udhëhequra nga gratë krahasohet me familjet e drejtuara nga burrat që zhduken të vegjël; si për zonat rurale ashtu edhe për ato urbane, ndryshimi është minimal. Në të dy rastet familjet me kryefamiljare femra janë të nënpërfaqësuar.

Prandaj, gratë në familje të tilla janë veçanërisht të dobëta në aspektin ekonomik, të mbështetura nga qasja e tyre e kufizuar në tregjet për blerjen e prodhimeve ose sendeve në shitje. Ato gjithashtu nuk janë në gjendje të marrin pjesë në institucionet lokale politike, shoqërore si dhe ligjore. Kryesisht e shkaktuar nga fakti, se ata janë duke udhëhequr një familje ato konsiderohen si një kërcënim për normat shoqërore të varësisë së femrave. Veçanërisht në këtë rast gratë janë shumë të ndjeshme ndaj mosmiratimit shoqëror, pasigurisë fizike dhe dhunës.

Niveli i varfërisë së këtyre familjeve po tregon një pasqyrë tjetër. 44% e familjeve me kryefamiljarë meshkuj jetonin absolutisht të varfër, në rastin e grave kryefamiljare "vetëm" 29.5%.

Në nivelin kombëtar pothuajse 90% e familjeve drejtohen nga burra, madje edhe më shumë ishin të angazhuar në punë me pagesë. Në rastin e grave kryefamiljare e cila përbëhet nga pjesa tjetër 10% vetëm 9.68% janë me rrogë. Kjo do të thotë se mbi 90% të grave janë të detyruara të udhëheqin një familje me asnjë të ardhur. Ky fakt tregon ndjeshmërinë e grave kryefamiljare në veçanti. Në zonat urbane vetëm 8.96% e familjeve drejtohen nga gratë, por më shumë 16% e tyre

janë të angazhuara. Megjithatë, numri është shumë i ulët por dyfish më i lartë sesa në zonat rurale.

2.6 Të ardhurat

Pjesëmarrja e femrave në aktivitetet ekonomike është shumë e kufizuar. Në thelb ato nuk kanë aktivitete të bazuara në treg. Megjithëse gratë janë të përfshira në aktivitetet e tyre me bazë shtëpiake për disa orë në ditë, punët e tyre rraskapitëse nuk konsiderohen si punë. Të ardhurat e grave janë shumë të kufizuara dhe pothuajse nuk ekzistojnë; ato varen shumë nga anëtarët meshkuj në familjet e tyre.

Disa gra vendosin të qëndrojnë jashtë punës në treg për shkak të qasjes së dobët në punën me pagë. Mungesa e qasjes në punën me pagesë konsiderohet si një nga arsyet e përqendrimit të grave në punën jo-treg. Vetëm 10% e grave të punësuar nga mosha 20-55 vjeç marrin ndonjë pagë në para të gatshme. Një studim ka mbështetur që, përqindja e punës së femrave të punësuar është vetëm 11.6% krahasuar me burrat me 34,6%.

2.7 Çështjet sociale dhe kulturore lidhur me grate

Pamja klasike aktualisht mbizotëruese, e përmendur në hyrje përbën një sistem të një ndarjeje të ngurtë të punës e cila gjithashtu kontrollon lëvizshmërinë, rolet dhe përgjegjësinë e grave, si dhe seksualitetin. Ky rol i qartë i përcaktuar nuk jep pothuajse asnjë hapësirë për zhvillim; statusi i një gruaje rrjedh nga familja e saj. Përgjegjësia e saj është mirëmbajtja e familjes së saj si një institucion shoqëror; detyra e saj është të sigurojë ekzistencën e vazhdueshme të brezave vijues.

Ky sistem quhet patriarkat; do të shpjegohen në një mënyrë koncize paragrafët e mëposhtëm:

Në thelb "patriarkat" do të thotë "sundimi i babait"; fillimisht për të përshkruar një lloj të caktuar të "familjes së mbizotëruar nga meshkujt". Patriarku i familjes zakonisht sundonte mbi një familje të madhe, duke përfshirë, gra, burra të rinj, fëmijë, nëpunës shtëpiak, etj. Në ditët e sotme fjala "patriarkat" përdoret pak më ndryshe. I referohet më shumë "dominimit të mashkullit në një marrëdhënie, pra burrat që dominojnë mbi gratë. Është përdorur gjithashtu për të shpjeguar një

sistem me të cilin gratë po mbahen inferiore si në sferën publike ashtu edhe në atë private. Ëalby në vitin 1990, përcaktoi patriarkatin "si një sistem i strukturave dhe praktikave shoqërore në të cilat burrat dominojnë, shtypin dhe shfrytëzojnë gratë". Koncepti supozon se burrat natyrshëm janë më superiorë se gratë, duke mbështetur varësinë dhe inferioritetin femëror në të gjitha sferat e jetës së përditshme. Pasoja e zakonit është që i gjithë pushteti dhe autoriteti në familje, shoqëri dhe shtet të mbetet në duart e burrave; duke rezultuar në privimin e të drejtave ligjore dhe lirinë e zgjedhjes. Vlerat patriarkale kufizojnë lëvizjen e grave, lirinë e tyre gjithashtu mbi veten dhe pronat e tyre ¹². Këto norma dhe praktika i vendosin gratë në një pozitë inferiore ndaj burrave, duke imponuar kontroll pothuajse kudo, në familje, marrëdhënie shoqërore, fe, juridiksion, arsim, libra dhe lloje të tjera të mediave si dhe në punësim, përkatësisht pagë. Sipas këtij informacioni dhe përkufizimit nga Ëalby, patriarkia është shuma e llojeve të ndryshme të dominimit mashkullor dhe jo një proces apo sjellje e vetme. Prandaj, është urgjente të mbrohen gratë dhe vajzat nga ulja e patriarkalit ¹³.

Varësia e grave dhe vartësia e tyre ndaj burrave kufizohet nga një gamë e gjerë praktikash institucionale, jo vetëm të ngulitura në familje. Këto aspekte sigurojnë elementët përbërës të sistemit të patriarkatit që institucionalizon uljen e grave. Shembujt, që mund të gjenden, janë të bollshëm:

- Preferenca ndaj fëmijëve të porsalindur meshkuj
- Barra e punës në shtëpi, pa ndonjë njohje
- Vajzat kanë mungesë të mundësive arsimore
- Mungesa e lirisë dhe lëvizshmërisë
- Dhuna në familje ndaj grave
- etj

Përveç normave dhe zakoneve patriarkale duhet të përmendet një faktor tjetër që ndikon në jetën e përditshme të grave. Nënshtrimi i grave, veçanërisht në zonat rurale, është i ngulitur në një

¹² SULTANA Nahid, Naznin Islam, 2009; "OJQ-të në Bangladesh: A janë të suksesshme në rritjen e ndërgjegjësimit tek gratë në nevojë?" - Revista Indiane e Studimeve Gjinore; botuar në Sage Journals

¹³ Po aty

zinxhir marrëdhëniesh brenda familjes dhe strukturës shoqërore. Një çështje tjetër e madhe shoqërore dhe kulturore është martesë; në thelb është thjesht një zakon i bërë në pak a shumë çdo shtet në globin tonë, por ka ndryshime të mëdha në varësi të kulturës mbizotëruese në këto shtete.

Sistemi i patriarkatit, i përmendur më lart, gjithashtu ndikon në martesë. Sistemi identifikohet rrënjësisht nga origjina patrilineale, që do të thotë e ndikuar nga patriarkia si dhe një paracaktim i vendbanimit të ardhshëm të çiftit të martuar. Kjo origjinë patrilineale është shumë e zakonshme e organizuar përgjatë trashëgimisë patrilineale, e cila ndikon drejtpërdrejt si pasojë e pozitës së grave në shoqëri. Shtypja tashmë e filluar brenda familjes. Pas martesës, një vajzë zakonisht zhvendoset në shtëpinë e prindërve të burrit të saj e cila shton një anëtar të ri në familje, duke krijuar gjithashtu të gjitha llojet e ndryshme të kostove. Shprehjet shtohen se ajo nuk është më shumë se një barrë dhe nuk ka vlerë ose ka pak vlerë. Kjo krijon një mjedis në të cilin gratë janë të nënshtruara, të shtypura dhe të diskriminuara; duke rezultuar në një shkatërrim të vetë-respektit, vetëbesimit dhe vetëvlerësimit të grave.

2.8 Sëmundshmëria dhe Shërbimet Shëndetësore

Shkalla e sëmundshmërisë është masë e rëndësishme për të marrë informacion në lidhje me statusin shëndetësor të individëve. Qasja në objektet e kujdesit shëndetësor është një nevojë themelore për të gjithë në një shoqëri funksionale.

Si një faktor i rëndësishëm mund të konsiderohet koha mesatare e pritjes për të marrë shërbimin / trajtimin. Koha e pritjes për të marrë shërbime shëndetësore është gjithsej në nivel kombëtar, si dhe në zonat rurale dhe urbane më e ulët për burrat. Në rast të "trajtimit familjar" gratë gjithashtu janë në disavantazh; mund të arrihet në supozimin se gratë konsiderohen si më pak të rëndësishme.

2.9 Analiza

Ky kapitull tani do të ndërlidhë kornizën kontekstuale me pjesën konceptuale. Kryesisht literatura dhe mendimet e përgjithshme nga studiuesit përdoren për të ardhur në një rezultat të duhur. Ky kapitull i analizës përpiket të ndërthurë faktorë të ndryshëm me njëri-tjetrin për të gjetur korrelacione.

Duke analizuar karakteristikat e kryefamiljarëve meshkuj dhe femra është tërhequr një pamje jo shumë e qartë. Në të vërtetë, pothuajse 88% e familjeve drejtohen nga meshkuj, por familjet e prekura nga varfëria absolute gjenden më shumë në mesin e grave kryefamiljare, në të dy rastet në zonat rurale dhe ato urbane. Familjet që jetojnë mbi kufirin absolut të varfërisë janë të ndryshme, më shumë familjet me kryefamiljarë meshkuj preken nga varfëria. Sidoqoftë gratë konsiderohen si më të rrezikuara se burrat për shkak të shansit të tyre më të lartë për të rënë nën kufirin absolut të varfërisë plus çështjet e tjera sociale.

Ndjeshmëria e grave kryefamiljare është e dukshme; numrat flasin një gjuhë të qartë. Pa një bazë ekonomike, këto familje janë të dënuara të bien në varfëri absolute. Prandaj, çelësi është ndoshta të jesh i fuqizuar ekonomikisht, por pse gratë nuk janë të fuqizuara? Ku janë pengesat për të mos u fuqizuar?

Ky supozim mbështetet nga e ashtuquajtura logjikë e përshtatshmërisë e përcaktuar në "Teoria e Organizatës dhe Sektori Publik" nga Christensen, Lægreid, Roness und Røvik në vitin 2007. Kjo qasje postulon që "një person vepron në përputhje me përvojën e tij ose të saj, të asaj që ka punuar mirë në të kaluarën, ose mbi atë që ndihet e drejtë, e arsyeshme dhe e pranueshme në mjedisin ku personi punon b. "¹⁴. Kjo do të thotë se mënyra se si njerëzit veprojnë dhe reagojnë në situata të caktuara lidhet drejtpërdrejt me normat dhe vlerat e tyre informale; të gjithë aktorët në një shoqëri ndjekin këto rregulla, praktika dhe tradita sepse ata janë në një farë mënyre "të detyruar" nga shoqëria e tyre. Sjellja mbizotëruese konsiderohet si e natyrshme, e drejtë, e pritshme dhe legjitime në një shoqëri të tillë dhe krijon një "kornizë morale"¹⁵.

Kjo do të thotë që qëndrimet, veçanërisht ato konservatore, të njerëzve janë ngulitur thellë për shkak të çështjeve dhe normave kulturore dhe shoqërore. Këto grupe normash vështirë se mund të ndryshohen, por përmes veprimeve të synuara, situata mund të ndryshohet. Aktualisht zhvillimi i Kosovës tregon një trend të fuqizimit të grave në përgjithësi. Por ka akoma pengesa që kufizojnë këto përpjekje.

¹⁴ CHRISTENSEN Tom, Per Lægreid, Paul G. Roness und Kjell Arne Røvik, 2007; "Teoria e Organizatës dhe Sektori Publik - Instrumenti, kultura dhe miti" botuar nga Routledge Taylor & Francis Group London dhe Neë York e-biblioteka http://ëëë.europe-solidarity.eu/documents/ES_ORGANIZAT_THEORY_2007.pdf

¹⁵ HOSSAIN Md. Anëar, 2012; Revista Indiane e Studimeve Gjinore 19, 3; "Ndikimi i Normave Sociale dhe Vlerave të Bangladeshit Rural në Pjesëmarrjen e Grave në Union Parishad"; botuar në Sage-Journals

Tendenca shkon qartë në drejtim të arsimimit edhe të vajzave. Por megjithatë faktori martesë ndikon në të ardhmen e secilës vajzë të re. Martesa e rregulluar veçanërisht në kombinim me një moshë të re ndikon negativisht në nivelin arsimor.

Para se të hedhim një vështrim mbi ndikimin e martesës në arsim dhe fuqizimin ekonomik, duhet të merret parasysh situata aktuale e arsimit. Sistemi arsimor është, megjithëse ka tendencë të përqendrohet më shumë në nevojat e vajzave, shumë i veçuar nga seksi dhe stereotipi, i cili kufizon lëvizjen lart në tregjet e punës. Për shkak të qëndrimeve mbizotëruese konservatore djemtë ende shihen si kujdestarët e fundit të prindërve, gjë që shtyn investimet në arsimimin e djemve në vend të vajzave. Ky fakt pasqyrohet në shkallën e shkrim-leximit; ka më shumë gra analfabete sesa burra. Shkalla neto e regjistrimit të viteve të fundit po tregon trendin e përmendur, më shumë vajza kanë filluar shkollimin fillor. Martesa e hershme përjashton vajzat nga marrja e arsimit, veçanërisht arsimin e nivelit të dytë.

Sipas analizës dhe të dhënave të mbledhura, "arsimi" duket të jetë një faktor kryesor, jo vetëm që ndikon në fuqizimin ekonomik edhe dimensione të tjera, të tilla si fuqizimi personal. Një studim i Bankës Botërore në vitin 2008 nga diskutime kryesisht në grupe midis grupeve të ndryshme të njerëzve, erdhi në përfundim se ndryshimi më i rëndësishëm i ndodhur gjatë dekadave të fundit është arsimimi i grave si drejtuesi më i rëndësishëm i ndryshimeve të mëtejshme. Studiuesit e Bankës Botërore pyetën vajzat se si arsimi ndryshoi jetën e tyre, vajzat zakonisht përgjigjeshin në të njëjtën mënyrë - kjo i kishte ndihmuar ato "të gjenin një zë" ose i lejoi ato të "flisnin" dhe më e rëndësishmja "të dëgjoheshin".

Prandaj, vetëvlerësimi gjithashtu duket se luan rol. Disa studiues pohojnë se lehtëson proceset e fuqizimit sepse lidhet me ndjenjën e vlerës ose vlerës së individit. Koncepti i gjerë i fuqizimit kërkon një masë të caktuar të vetëvlerësimit për të zgjeruar kontrollin mbi burimet e disponueshme dhe për të ushtruar të drejtat e tyre për të vepruar të lira në çdo vendim në mënyrë që të marrin një nivel më të lartë të cilësisë së jetës, për to si dhe për familjet e tyre ¹⁶.

Faktori I "të qenët i paarsimuar" është në vetvete një pengesë për çdo lloj fuqizimi. Edhe nëse burrat dhe gratë kanë të njëjtat aftësi; më shumë gra janë të përfshira për shembull në bizneset

¹⁶ MOYLE Tracey I. Maureen Dollard dhe Sasëata Narayan Bisëas, 2006; "Fuqizimi Personal dhe Ekonomik në Gratë Rurale Indiane: Një Qasje e Grupit të Vetë-Ndihmës"; Revista Ndërkombëtare e Menaxhimit Rural 2 (2); botuar në Sage Journals

familjare ose gjetkë të punësuar. Nga ana tjetër, me një arsim të lartë më shumë gra janë të angazhuara si punonjëse. Numri i grave të sapo angazhuara në punë shtëpiake është më i ulët me një nivel më të lartë arsimimi.

Pjesa më e madhe e fuqisë punëtore ka marrë arsimin bazë, gjasat për të mbajtur punë informale janë më të larta, aq më pak niveli i arsimit është. Duke marrë parasysh njerëzit e arsimuar të nivelit dytësor, numri i vendeve zyrtare të punës është më i lartë. Një studim ka treguar se punëtorët me një arsim të lartë kanë më shumë gjasa të mbajnë punë zyrtare.

Në përgjithësi të ardhurat që një grua mund të fitojë janë shumë të kufizuara; ka prova që disa gra qëndrojnë jashtë tregjeve për shkak të pagave të pabarabarta. Dikush mund ta konsiderojë këtë si një arsye pse gratë përqendrohen më shumë në aktivitete jashtë tregut, kryesisht të papaguara dhe në familjet e tyre.

Dallimet në strukturat profesionale luajnë gjithashtu një rol në kufizimin e fuqizimit ekonomik të grave. Një karakteristikë e gjerë dhe e përhapur e tregut të punës është ndarja profesionale e gjinisë në tregun e punës. Shumica e studiuesve janë dakord që arsimi dhe përvoja e tregut të punës ndikon përgjithësisht në zgjedhjen e grave për profesion. Ka dëshmi për një lidhje të fortë midis arsimit, përvojës dhe profesionit. Kryesisht gratë thjesht nuk janë mjaft të kualifikuara për ndonjë profesion dhe kështu nuk u ofrohen shumë prej atyre profesioneve të ndryshme ¹⁷.

Ka edhe mënyra të tjera për të marrë para, siç janë programet e mikrokredive. Është pranuar gjerësisht midis studiuesve, që përfitimet e mirëqenies të krijuara nga mikrokreditë për familjet janë të pamohueshme, siç janë përmirësimi i ushqimit të fëmijëve dhe mbulimi i imunizimit. Por edhe për individët përfitimet janë të ndryshme. Veçanërisht një rol më të madh në vendimmarrjen e familjes, lirinë e lëvizjes, qasjen në lloje të ndryshme të shërbimeve, vetëvlerësimin e shtuar dhe mundësinë për të marrë pjesë në sferat publike. Me qasjen në kredi, shumë gra që më parë nuk ishin përfshirë në aktivitete produktive u bënë pasi u vetëpunësuan.

Ndikimi i normave aktuale është më i lartë në zonat rurale. Gratë janë më të lira në zonat urbane në lidhje me lirinë e tyre të lëvizjes. Arsyet mund të jenë të ndryshme, por për të dalë me disa

¹⁷ MALHOTRA Anju, Rohini Pande dhe Caren Groën, 2003; "Ndikimi i Investime në Edukimin e Grave për Barazinë Gjinore" botuar për Qendrën Ndërkombëtare për Kërkime mbi Gratë, porositur nga Banka Botërore

arsye të vlefshme duhet të bëhen kërkime të mëtejshme. Por ka shumë të ngjarë që në zonat rurale zakonet tradicionale të jenë të ngulitura më thellë sesa në zonat urbane.

Një faktor tjetër luan përsëri familjen; shumica e grave janë të angazhuara në punë shtëpiake dhe për këtë arsye mbahen larg tregut të punës. Arsyeja për këtë është ngulitur në strukturën shoqërore të shumicës së familjeve. Sistemi patriarkal thotë qartë që gratë konsiderohen si menaxherja e shtëpisë për sa i përket të gjitha llojeve të punës së përditshme, e cila është e nevojshme për të mbajtur shtëpinë në rregull. Për më tepër, një numër i lartë i grave janë "vetëm" punëtore të papaguara të familjes, pa u paguar, që do të thotë të kesh një burim të ardhurash, shansi për t'u fuqizuar në çdo kuptim është mjaft i ulët.

2.10 Kufizimi i studimit

Ky punim kërkimor është i kufizuar sepse është kryer nga të dhëna dytësore dhe literaturë. Disa supozime dhe korrelacione të bëra në analizën midis karakteristikave janë qartësisht të lidhura me karakteristikat e tjera, këto marrëdhënie janë të njohura mirë nga studiuesit, por të dhënat e duhura nuk ishin në dispozicion për të provuar supozimet duke përdorur të dhëna zyrtare, prandaj të dhënat primare janë të nevojshme.

Për shkak të kompleksitetit të një sistemi shoqëror, përveç temave të lidhura si feja, ky studim mund të japë vetëm një përmbledhje të shkurtër në një mënyrë koncize. Sidoqoftë, një studim i tillë mund të sigurojë informacion të përgjithësuar në lidhje me trendet dhe ngushtimet e dukshme dhe t'i provojë ato.

Një faktor tjetër kufizues ishte qasja në informacion; dokumentet dhe informacionet e kërkuara shpesh kufizohen nga organizatat vetëm për përdorim të brendshëm.

Gjithashtu përkufizimi dhe indikatorët për fuqizimin nuk është unik; literatura e ndryshme përdor përkufizime të ndryshme. Është e mundur që duke përdorur një përkufizim tjetër të mund të vizatohet një pamje pak më ndryshe.

2.11 Gjetjet

Sigurisht, dikush mund të argumentojë se sistemi aktual shoqëror në Kosovë është ngushtica për fuqizimin ekonomik të grave, por pengesat janë më në detaje. Disa norma dhe qëndrime konservatore që mbizotërojnë kryesisht në zonat rurale po kufizojnë fuqimisht çështjet e fuqizimit.

Pengesat mund të jenë të gjitha të lidhura me normat kulturore dhe tradicionale dhe qëndrimet konservatore, të bazuara në norma patriarkale dhe patrilineale.

Krahas këtyre ngushtimeve mund të nxirren disa gjetje të tjera të vogla. Vetëm për shkak se një familje drejtohet nga një grua nuk do të thotë domosdoshmërisht se familja e saj e varfër; shumë familje me një kryefamiljare marrin dërgesa nga jashtë. Kjo varet nga përkufizimi i asaj që është një kryefamiljare femër. Burri mund të punojë jashtë vendit, kjo do të thotë se gruaja dhe burri janë të ndarë dhe gruaja është vetëm duke administruar gjithçka në shtëpi, që do të thotë se familja drejtohet nga femrat. Pyetja është përse familjet me kryefamiljarë meshkuj janë më të prekur nga varfëria sesa familjet me kryefamiljarë femra? Një supozim mund të jetë ai i shkaktuar nga fakti që gratë mbahen shoqërisht dhe kulturalisht larg aktiviteteve ekonomike dhe prandaj vetëm burri sjell para në shtëpi. Tani mund të ndodhë që bashkëshorti të mos fitojë mjaft para. Kryesia e familjes konsiderohet kështu si një faktor që ndikon në fuqizimin e grave negativisht duke i mbajtur gratë jashtë shoqërisë.

Sidoqoftë, kryefamiljaret femra janë në përgjithësi më të ndjeshme ndaj varfërisë sesa familjet me kryefamiljarë meshkuj, gjë që mund të nxirret nga analiza.

Një tjetër gjetje është tendenca pozitive për të qenë të vetëdijshëm për çështjet gjinore. Gjithnjë e më shumë vajza po marrin arsimin fillor dhe numri i martesave të hershme është në rënie. Por ende ka mjaft për të investuar për të arritur barazinë.

Mundësitë për të fituar ose për të marrë para janë shumë të kufizuara për gratë. Siç ka treguar një studim i përmendur edhe nëse gratë janë në gjendje të marrin kredite ndodh shpesh që ajo të marrë kredi për burrin dhe jo për përdorimin e saj. Sistemi patriarkal kufizon aftësinë për të marrë vendim vetë dhe kufizon disponueshmërinë e aseteve ekonomike.

Rekomandimi

Një sistem shoqëror vështirë se mund të ndryshohet, por sisteme të tilla gjithmonë ndryshojnë dhe mund të investohet në disa karakteristika për të kontrolluar drejtimin e procesit.

Arsimi duket të jetë çelësi për të rritur fuqizimin ekonomik të grave.

Në mënyrë që të rritet fuqizimi ekonomik i grave rekomandohen aktivitetet e mëposhtme:

- për të lehtësuar hyrjen në kreditë
- të investosh në arsim (mbi baza gjinore)
- për të rritur ndërgjegjësimin për çështjet gjinore në fuqinë punëtore përmes fushatave
- për të rritur ndërgjegjësimin në institucionet shoqërore të ndërlidhura

Por nga kush duhet të kryhen aktivitetet e përmendura? Ekzistojnë mundësi të ndryshme për të filluar dhe lehtësuar aktivitetet; në mënyrë që të dalësh me opsionin më të mirë duhet të kontrollohen mundësitë lokale dhe lidhur me këtë mund të zgjidhet opsioni më i mirë.

Disa studiues dyshojnë se thjesht dhënia e huave për gratë do t'i fuqizojë ato, përkatësisht përmirëson cilësinë e jetës së tyre. Qasja në para si strategji e fuqizimit përmendet në strategjitë e zhvillimit të Bankës Botërore dhe Fondit Monetar Ndërkombëtar, por jo në cilën mënyrë dhe sa ndryshim në qasjen e grave në para është e mjaftueshme për të arritur qëllimet. Ka prova që vetëm hyrja në mikrokredi nuk do t'i fuqizojë gratë, sepse ato nuk kanë kontroll mbi paratë dhe gjithashtu mbi të ardhurat e tyre. Një studim i kryer në vitin 2008 ka treguar se, pavarësisht nga një rritje e kredive për gratë, gratë shpesh shërbejnë thjesht si ndërmjetëse për burrat e tyre. Për më tepër, barra e rrezikut të kredisë mbetet tek gratë, të cilat janë mbajtëse ligjore e kredive të tilla.

Programet e mikrokredisë kanë pasur ndikim të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë në punësim. Në fakt, mikro kreditë vetëm mund të financojnë vetëpunësimin me kthim shumë të ulët, rrjedhimisht vetëm një ndikim të pa perceptueshëm në varfërinë e të ardhurave të familjeve. Sidoqoftë, studimet mbi ndikimin kishin treguar se kjo çon në fakt në zgjerimin e punësimit, veçanërisht për gratë. Përveç të ardhurave dhe konsumit, mikrokreditë kanë një ndikim pozitiv në uljen e varfërisë.

Në rast të investimit në arsim, të dy, qeveria dhe OJQ-të mund të marrin përsipër këtë detyrë:

Siç ka treguar analiza, tashmë ekziston një trend i investimit tek vajzat, por kjo ndoshta nuk është e mjaftueshme. Përpjekjet për politikë duhet të shkojnë së bashku me krijimin e duhur të vendeve të punës; përndryshe investimi do të shuhej.

Për shembull, bashkëpunimet mund të forcohet në mënyrë që të përmirësohet sistemi arsimore.

Opsione të tjera janë: ushqimi për programet arsimore, pagesa e shkollës së mesme që u drejtohet vajzave, kontrollimi i programeve shkollore dhe librat e përdorur për paragykimin gjinor dhe punësimi i më shumë mësuesve femra. Ekzistojnë gjithashtu prova se programe të tilla që synojnë arsimimin e vajzave vonojnë martesën dhe lindjen e fëmijëve.

Disa studiues pohojnë se është po aq e rëndësishme të synosh edhe tek ata njerëz që janë shoqërisht pranë grave sepse ato kanë menjëherë ndikimin më të madh në jetën e tyre. Këta njerëz janë, burra, të dashur, familjarë, punëdhënës, etj. Vetëm sepse dikush dëshiron t'i fuqizojë gratë nuk ka nevojë të vendosë domosdoshmërisht politika dhe të ndërhyjë ekskluzivisht tek gratë. Kur zbatohen dhe planifikohen politika të tilla, kjo është për shkak të rolit kritik të strukturave patriarkale, të cilat normalisht përcaktojnë lidhjen midis arsimit dhe fuqizimit të grave të nevojshme për të synuar ndërhyrjet gjithashtu në një ndryshim institucional. Nuk ka kuptim vetëm të investosh në qëllimin pa ndërhyrë në arsyen e gjendjes së tij të vështirë.

Mundësi të mëtejshme kërkimore

Mundësitë e mëtejshme të kërkimit janë të ndryshme; kërkimi kryesor i të dhënave për t'i dhënë më shumë vlefshmëri supozimeve të bëra në këtë punim është vetëm një mundësi. Një vështrim se si sistemi shoqëror po kufizon llojet e tjera të fuqizimit apo edhe se si pikëpamjet e ndryshme janë të ndërlidhura me njëra-tjetrën mund të hetohen.

Një pyetje tjetër interesante për të hetuar do të ishte të shpjegojmë pse zonat urbane janë dukshëm më "të hapura" ndaj ndryshimeve shoqërore sesa zonat rurale.

2.12 Vetëpunësimi i femrave

Në përgjithësi, punëtorët e vetë-punësuar veprojnë brenda dy grupeve kryesore: ata që punojnë në të ashtuquajturat "profesione liberale", të cilët përgjithësisht janë të detyruar të regjistrohen në dhomat (p.sh. avokatët, mjekët, farmacistët) dhe që zakonisht duhet të të jenë në përputhje me rregulloret specifike; ata që i përkasin të ashtuquajturve "profesione falas" dhe që ose mund të jenë ose nuk mund të jenë të detyruar të jenë pjesë e një shoqate ose federate profesionale (p.sh. terapistë, trajnerë, mësues, këshilltarë, gazetarë, punëtorë krijues, artistë, krijues të internetit), Ekspertë të PR, trajnerë, etj.).

Ndërveprimi kompleks i zhvillimit teknologjik dhe ndryshimit socio-demografik ka përshpejtuar një ndryshim strukturor në ekonomi, duke rezultuar në një mjedis pune që ndryshon dhe forma të reja të punësimit. Në fushën e vetë-punësimit, mund të vërehet një trend në rritje drejt vetë-punësimit me kohë të pjesshme dhe ndërmarrjeve me një person. Këto firma të reja që po shfaqen gjithnjë e më shumë vlerësohen si një alternativë ndaj punës së varur nga paga ose rroga. Veçanërisht vetë-punësimi i femrave luan një rol të rëndësishëm dhe shfaq zhvillime joproportionale (Brush, 2009). A gjejmë "modele gjinore" specifike brenda zhvillimeve të fundit të një zgjerimi në rritje të vetë-punësimit, apo shanset dhe rreziqet e reja do të çojnë në një barazi më të madhe të mundësive? A është shkaktuar rritja e vetëpunësimit vetjak të femrave nga nevoja për të siguruar jetesën, apo është rezultat i rrezikimit të femrave, p.sh., për t'u bërë më të pavarura ekonomikisht, apo kategoritë e grave si treg i punës ndryshojnë në lidhje me qëndrimet e tyre ndaj ndërmarrjes (Dautzenberg, 2012). Kur analizohen strukturat shoqërore dhe modelet e pabarazisë, gjinia është një nga pikat që nxjerr në pah pabarazitë sociale. Pabarazitë nganjëherë interpretohen si tregues të praktikave diskriminuese dhe literatura ekzistuese raporton katër enigma të ndarjes së gjinisë (Charles, 2004).

Kjo i referohet diskutimit në

- a) pse ekziston rezistencë ndaj presioneve barazore,
- b) nëse burrat dominojnë në profesionet më të mira,
- c) nëse ekziston një regjim i ndarjes në të gjithë botën, dhe

d) pse ndarja në vendet më barazisë gjinore është, në një pjesë, ekstreme.

Lidhur me faktin se ndarjet e strukturës sociale tregojnë ndryshime të konsiderueshme në pjesëmarrjen gjinore dhe në shpërndarjen gjinore, diskutimi duhet të vlerësojë me kujdes arsyet që janë përgjegjëse për ato boshllëqe gjinore (Verheul, 2012). Zhvillimet e fundit ngrenë pyetjen nëse vetë-punësimi mund të konsiderohet si një strategji për gratë për të arritur një ekuilibër midis jetës dhe punës (Kirkwood, 2008) dhe nëse këto ndryshime në organizimin e punës po çojnë në një përmirësim të cilësisë së jetës (në punë). Një nga gjetjet më të qëndrueshme në studimet mbi pjesëmarrjen e grave në forcën e punës është efekti negativ i pranisë së fëmijëve të vegjël në probabilitetin e pjesëmarrjes. Mund të argumentohet se vështirësitë në ndërthurjen e punës dhe familjes rritin tranzicionin ose hyrjen në vetë-punësim. Sidoqoftë, është e panevojshme e qartë - pasi Noseleit ngre pyetjen nëse vetëpunësimi është më tërheqës për gratë sepse ato kanë fëmijë, apo karakteristikat e veçanta të profesionit të grave të vetëpunësuar ndikojnë në lindshmërinë e tyre (Noseleit, 2014). Duke iu referuar të dhënave të tij, Noseleit konfirmon se hipoteza e pare ka vlefshmëri më të lartë.

Ne duhet të pyesim nëse ndarja e profesioneve është kryesisht zgjedhja e rezultateve të ofruara nga aktorë individualë sesa e presionit përmes variablave kontekstuale, tek të cilët faktorë si papunësia ose alternativat e humbura janë të gjata. Veçanërisht vetëpunësimi solo mund t'u ofrojë grave mundësi për të përdorur forcën e tyre për të kapërcyer dobësitë dhe mund të hapë mundësi që ndihmojnë në luftimin e kërcënimeve. Në veçanti, vetëpunësimi solo mund të ofrojë mundësi që mund të zvogëlojnë kufizimet, të cilat kujdesi familjar i vë në punësimin e grave. Mund të jetë rasti që gratë vlerësojnë aspektet e pagave më shumë sesa burrat (Heller Clain, 2000), dhe gratë me përgjegjësi më të mëdha familjare mund të tregtojnë të ardhura për aspektet familjare të vetëpunësimit. Prandaj, vetëpunësimi mund të pasqyrojë zhvillimin e strategjive pak a shumë të suksesshme për përballimin e konflikteve që vijnë nga ekuilibri i vështirë i vetëpunësimit dhe jetës familjare (Duberley, 2013). Të dhënat dhe informacionet e disponueshme për profesionet, në të cilat punëtorët e vetëpunësuar janë aktivë, zakonisht ndjekin klasifikimet dhe emërtimet e ndryshme kombëtare të profesioneve të ndryshme dhe, në veçanti, në lidhje me "profesionet e lira", ku, në vitet e fundit, shumë profesione u shfaqën në kujdesin shëndetësor, këshillat dhe shërbimet e konsulencës dhe IT. Disa herë, kjo mospërputhje e të dhënave pengon mundësinë për të krahasuar situatën në vende të ndryshme. Në përgjithësi, megjithatë, në shumë vende gratë e vetëpunësuar janë shumë të pranishme në profesionet

shëndetësore (përfshirë psikologët, infermierët, terapistët, gratë në mes, etj), në sektorin privat të mësimdhënies, trajnimit dhe arsimit, në përkthim dhe interpretimi, në informacion dhe botim, kërkim, si dhe në sektorët kulturorë dhe krijues. Sa i përket këshilltarëve dhe konsulentëve në mesin e "profesioneve të lira", burrat janë përgjithësisht më të pranishëm në profesionet juridike, ekonomike (financa, kontabiliteti, marketing), teknike dhe të këshillimit të biznesit. Gratë gjithashtu përbëjnë një pjesë gjithnjë e më të lartë të të vetëpunësuarve në "profesionet liberale" (farmacistë, mjekë, avokatë, arkitektë, veterinerë, dentistë, etj.). Siç është theksuar nga disa sindikata, ndonjëherë është e vështirë të bësh krahasime midis meshkujve dhe femrave të vetëpunësuarve, veçanërisht në sektorët ku shumica e punëtorëve të vetëpunësuar janë gra. Në disa vende (p.sh. ndryshimet midis burrave dhe grave të vetëpunësuar janë më specifike për sektorët sesa për gjinitë specifike, megjithëse kjo mund të jetë e lidhur me një nivel përgjithësisht më të lartë të barazisë gjinore në tregun e punës dhe në shoqëri në përgjithësi.

Duhet të theksohet se gratë e vetëpunësuarve kanë një formim më të lartë arsimor dhe zakonisht janë më të moshuara dhe më me përvojë se burrat kur bëhen të vetëpunësuar. Në shumicën e vendeve, shumica e grave të vetëpunësuarve janë të moshës midis 35 dhe 45 vjeç. Mosha kur gratë vendosin të vetëpunësohen ndryshon shumë midis vendeve dhe brenda vendeve, sipas sektorit specifik të veprimtarisë. Sidoqoftë, krahasuar me burrat, gratë janë përgjithësisht më të moshuara kur vendosin të bëhen të vetëpunësuar dhe ato më shpesh tashmë kanë një përvojë të konsiderueshme të menaxhimit.

2.13 Pjesëmarrja e grave në vetëpunësim

Përkundër pjesëmarrjes në rritje të grave në tregun e punës, gratë mbeten shumë të nën-përfaqësuar midis punëtorëve të vetë-punësuar. Dallimet midis grave dhe burrave në vetë-punësim rriten me moshë: 3% për moshën 15-24, 8% për moshën 25-54 dhe 13% për moshën 55-64. Megjithatë kjo ndryshon nga vendi në vend. Në disa vende ku papunësia është e nivelit të lartë dhe tregjet e punës janë të veçuara, vetëpunësimi promovohet si një rrugë alternative për punësim, veçanërisht për të rinjtë. Sa i përket popullsisë së përgjithshme të punësuar, gratë e vetëpunësuarve priren të jenë më të arsimuara sesa burrat: prej 37% e grave të vetëpunësuarve 28% kanë një arritje të arsimit të lartë, krahasuar me vetëm 28% të burrave të vetëpunësuar. Sidoqoftë, kur merren parasysh fushat e studimit, gratë janë të nën-përfaqësuar në fusha të tilla si

inxhinieria, informatika dhe administrimi i biznesit, të cilat janë veçanërisht të dobishme për fillimin e një biznesi në sektorët në rritje. Vetëpunësimi përfshin një gamë të gjerë të statuseve dhe aktiviteteve ekonomike me shkallë të ndryshme të kushteve ekonomike dhe pavarësisë. Është e rëndësishme të bëhet dallimi midis personave të vetëpunësuar që janë punëdhënës ose sipërmarrës dhe kanë të punësuar dhe të vetëpunësuar që punojnë për llogari të tyre dhe nuk kanë asnjë të punësuar.

2.14 Roli i shumëfishtë dhe rolet dimensionale të grave në zonat rurale

Jeta e grave dhe burrave në zonat rurale, jetesa e tyre dhe rolet që ata luajnë janë shumë-dimensionale dhe dinamike dhe ndikohen nga politikat dhe mekanizmat dhe rregullat institucionale, si dhe marrëdhëniet gjinore të institucionalizuara në familje, komunitete dhe më gjerë. Rolet dhe statusi i grave në këto zona rurale për sa i përket bujqësisë, si dhe rolet e tyre në aktivitetet jashtë fermës dhe punësimit, ndryshojnë shumë nga rajoni në rajon (FAO, 2010/2011). Në mënyrë tipike, ato administrojnë familjet dhe angazhohen në një shumëllojshmëri të strategjive të jetesës për të mbështetur familjet e tyre, komunitetet e tyre dhe veten e tyre duke kontribuar në sigurinë e ushqimit dhe të ushqyerit dhe duke u përfshirë në aktivitete që krijojnë të ardhura për të siguruar të ardhura shumë të nevojshme për nevojat e shtëpisë.

2.14.1 Puna e papaguar e grave që jetojnë në zona rurale

Shumica e grave punëtore në zonat rurale janë punëtore të papaguara familjare ose të vetëpunësuar, zakonisht në punë me pagë të ulët (ILO, 2010) pasi kërkojnë të ofrojnë mallra dhe shërbime si për konsum në shtëpi ashtu edhe për shitje në tregjet lokale ose tregjet periferike dhe urbane. Për më tepër, koha e tyre për t'u angazhuar në mundësi të tregut shpesh është e kufizuar në krahasim me burrat (Fontana M. dhe C. Paciello, 2010). Përkundrazi, grate në zonat rurale shpesh shihen duke luajtur një rol "ndihmës" e jo ndonjë rol aktiv si një "fermer" ose "punonjëse". Shumë nga aktivitetet në të cilat gratë në zonat rurale përfshihen në strategjitë e tyre të jetesës nuk përcaktohen si "punësim ekonomikisht aktiv në sistemet e llogarive kombëtare, megjithatë janë thelbësore për mirëqenien e anëtarëve të familjes" (FAO, Gratë në Punët e Infrastrukturës: Rritja e Barazisë Gjinore dhe Zhvillimi Rural! Përmbledhje e politikave për punësimin gjinor dhe rurale, 2010). Pjesa më e madhe e punës së grave është gjithashtu e

nënvlerësuar, sepse ajo zakonisht është e pa paguar dhe shpesh e kufizuar në fushën e brendshme, ose shtëpiake. Kujdesi për fëmijët, të moshuarit dhe të sëmurët, mirëmbajtja e familjeve dhe përgatitja e ushqimit janë përgjegjësi që merren kryesisht nga gratë dhe vajzat; ato përbëjnë një barrë të rëndë për gratë që jetojnë në zonat rurale për shkak të infrastrukturës joadekuate sociale dhe shëndetësore dhe mungesës së mjediseve dhe mbështetjes institucionale (p.sh. kujdesi për fëmijët dhe objektet shëndetësore).

2.15 Shëndrrimi i punës agrikulturore të grave që jetojnë në zona rurale në ushqim dhe siguria e ushqimit

Puna e grave që jetojnë në zonat rurale është thelbësore në shëndrrimin e prodhimit bujqësor (përfshirë bagëtinë, të lashtat, peshkimin, agro-pylltarinë dhe korrjen e egër të ushqimeve) në ushqim dhe siguri ushqyese dhe mirëqenien e familjeve të tyre, komuniteteve të tyre dhe kombeve të tyre. Ato kultivojnë të korra ushqimore, prodhojnë të korra tregtare krahas burrave, menaxhojnë bagëtinë, kultivojnë perime në kopshtet shtëpiake. Kur gratë kanë të ardhura, provat thelbësore tregojnë se ka më shumë të ngjarë të shpenzohen për ushqim dhe për nevojat e fëmijëve. Për më tepër, gratë janë më shpesh sesa burrat ato që janë përgjegjëse për zgjedhjen dhe përgatitjen e ushqimit (shfrytëzimit, ushqimit) për familjet e tyre si dhe për kujdesin dhe ushqimin e fëmijëve të tyre. Gratë gjithashtu përdorin njohuritë e tyre lokale për korrjen e egër të ushqimeve ushqyese dhe bimëve për të siguruar ushqim dhe siguri ushqyese për familjet e tyre.

2.15.1 Shëndrrimi i punës bujqësore të grave që jetojnë në zona rurale në fuqizim ekonomik dhe zvogëlim të varfërisë

Qeveritë dhe sektori privat vazhdojnë të ruajnë pabarazitë në paga në nivelet bujqësore që vazhdojnë të paraqesin sfida më të mëdha për gratë në shëndrrimin e punës së tyre të bazuar në bujqësi në fuqizimin ekonomik (ILO, Barazia gjinore në zemër të punës së denjë, Raporti VI, Konferenca Ndërkombëtare e Punës, 2009). Për më tepër, pjesëmarrja e shtuar e grave në punën e paguar nuk ka parë një rritje në krahasim me pjesën e burrave në punën e papaguar brenda shtëpisë. Ndarja gjinore e punës së papaguar në shtëpi është jashtëzakonisht elastike në të gjithë botën dhe vazhdon të formësojë kushtet me të cilat gratë janë në gjendje të marrin një punë që

paguhet. Ky faktor kufizon potencialin transformues të punësimit të grave për pozicionin e tyre brenda shtëpisë dhe në shoqëri (Bashkuara, 2009).

Politikat dhe legjislacioni që njohin dhe shëndrojnë fuqinë punëtore bujqësore në punë të denjë dhe sigurojnë standarde dhe të drejta ndërkombëtare të punës (ILO) (përfshirë lirinë nga ngacmimet seksuale dhe diskriminimin me bazë gjinore) dhe shpërblimi i barabartë për gratë në zonat rurale si dhe burrat, është thelbësore për gratë që jetojnë në zonat rurale që të gëzojnë plotësisht përfitimet e punës së tyre dhe përfitojnë plotësisht nga mundësitë ekonomike. Kjo duhet të mbështetet nga institucionet rurale dhe institucione të tjera që u mundësojnë grave të transformojnë punën e tyre bujqësore në fuqizim ekonomik përmes, për shembull, duke njohur dhe garantuar të drejtat e tyre në tokë dhe burime të tjera prodhuese dhe qasjen në shërbime. Kjo nënkupton, pjesërisht, forcimin e burimeve dhe kapaciteteve institucionale për të përkthyer politikat dhe legjislacionin në veprim në zonat rurale së bashku me investimet në infrastrukturën e nevojshme.

Gratë janë të shtrënguara në shëndrrimin e punës së tyre bujqësore në fuqizim ekonomik dhe zvogëlimin e varfërisë për shkak të: ligjeve dhe praktikave diskriminuese zakonore dhe ligjore që favorizojnë burrat mbi qasjen e grave në tokë dhe burime të tjera prodhuese; praktika të dëmshme (p.sh. martesat e hershme që kufizon arsimimin e vajzave) dhe; dhuna në familje dhe mungesa e kontrollit në proceset e vendimmarrjes (p.sh. në vendimmarrjen brenda-shtëpiake për shpenzimet e të ardhurave).

Shëndrrimi i puna bujqësore të grave në fuqizim ekonomik kërkon transformimin e marrëdhënieve gjinore në të gjitha nivelet - duke përfshirë këtu institucionet përmes rritjes së përfaqësimit dhe pjesëmarrjes së grave, si dhe komunitetet dhe familjet me rritjen e fuqisë së vendimmarrjes dhe ndarjen e përfitimeve. Në vitet e fundit, shumë OJQ, agjenci të Kombeve të Bashkuara dhe qeveri të ndryshme kanë ndërmarrë iniciativa të ndryshme për të angazhuar burrat në mënyrë aktive në transformimin e marrëdhënieve gjinore në komunitet dhe familje.

2.16 Punësimi i denjë dhe produktiv dhe aktivitetet produktive për gratë në zonat rurale

Pasuria kryesore e grave në zonat rurale është puna e tyre, prandaj një nga çelësat për arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit, është sigurimi i një punësimi më të mirë (Fontana M.

dhe C. Paciello , 2010). Mungesa e qasjes në punë të denjë është shkaku kryesor i varfërisë në zonat rurale (ILO, Barazia gjinore në zemër të punës së denjë, Raporti VI, Konferenca Ndërkombëtare e Punës, 2009). Puna e denjë përfshin mundësi për punë që është produktive dhe siguron të ardhura, siguri në vendin e punës dhe mbrojtje sociale për familjet; perspektiva më të mira për zhvillimin personal dhe integrimin shoqëror; lirinë për njerëzit për të shprehur shqetësimet e tyre, për të organizuar dhe marrë pjesë në vendimet që ndikojnë në jetën e tyre; dhe barazia e mundësive dhe trajtimit për të gjitha gratë dhe burrat. Mungesa e një pune të denjë është identifikuar si shkaku kryesor i varfërisë.

Barra e kombinimit të përgjegjësive prodhuese dhe riprodhuese në mënyrë të pashmangshme ndikon në qasjen e grave në punësim të paguar dhe ka një ndikim në dinamikën e energjisë brenda familjeve. Këto efekte nuk llogariten në nocionet konvencionale të punës së denjë, të cilat priren të përqendrohen vetëm në rezultatet e punësimit të paguar (Fontana M. dhe C. Paciello , 2010). Nevojiten politika për t'u siguruar grave dhe burrave që jetojnë në zonat rurale një gamë më të gjerë të mundësive ekonomike që përfshijnë punë të denjë dhe produktive për të mundësuar fuqizimin e tyre ekonomik. Kjo duhet të përfshijë politika dhe stimuj që mbështesin punën e denjë bujqësore dhe jo-bujqësore.

Qasja e grave që jetojnë në zonat rurale në burimet prodhuese, financiare, shërbime, tregje dhe teknologji. Qasja dhe kontrolli mbi burimet ekonomike dhe financiare është thelbësore në mundësimin e fuqizimit ekonomik të grave rurale, përmirësimin e sigurisë ushqimore dhe përmirësimin e jetës në komunitetet rurale (FAO, Shteti i Ushqimit dhe Bujqësisë , 2010-2011). Përveç kësaj, barazia gjinore në shpërndarjen e burimeve ekonomike dhe financiare ka efekte pozitive për një sërë qëllimesh kryesore të zhvillimit, përfshirë uljen e varfërisë dhe mirëqenien e fëmijëve (Bashkuara, Anketa Botërore mbi Rolin e Grave në Zhvillim. , 2009). Megjithatë, siç kanë treguar studime të shumta gjatë dekadave të fundit, gratë që kanë jetuar në zonat rurale në të gjithë botën janë ende të kufizuara në qasjen e tyre në burime dhe shërbime produktive.

KAPITULLI 3: METODOLOGJIA DHE METODAT E HULUMTIMIT

3.1. Dizejnimi i hulumtimit

Për këtë punim diplome do të punohet disa pyetësor të veçantë, për respondentët që në punimin tim do të jenë femra të vetë-punësuar në zonat rurale. Zonat e përzgjedhura janë fshatra të komunës së Podujevës. Në këtë pyetësor do të përzgjidhen 150 femra të cilat do të përzgjidhen krejtësisht në mënyrë rastësorë. Pyetësi do të përmbajë pyetje si: Emri, Mbiemri, Moshë, Profesionin, Veprimtaria të cilën e ushtrojnë etj.

Pastaj këta pyetësor do të analizohen dhe do të vijmë në një konkludim për ndikimin e femrave të zgjedhura të vetpunësuar në zbutjen e papunësisë në vendin tonë. Analiza e pyetësorëve do të bëhet me ndihmën e programit Excel, ku do të formoj diagramme dhe tabela të ndryshme që studimi bërë të paraqitet sakt dhe qartë.

Hulumtimi do të zhvillohet në tri faza:

1. Faza përgatitore,
2. Faza e hulumtimit në terren dhe
3. Faza e përpunimit të të dhënave dhe dhënia e rekomandimeve.

1. Tek faza e përgatitore do të bëhet shqyrim i literaturës së huaj dhe asaj vendore. Pra do të përdorim libra, publikime, raporte, dorëshkrime të ndryshme të autorëve të ndryshëm.

Tek faza e hulumtimit në terren, paraprakisht e formulojmë pyetësorin e lartëcekur. Pastaj do të dal në terren dhe në mënyrë rastësore do të mundohem të marrë në pyetje 150 femra të vetëpunësuar të komunës së Podujevës.

Tek faza e përpunimit të të dhënave dhe dhënia e rekomandimeve e cila është edhe faza e fundit dhe më e rëndësishme studimi do të sistemohet në interpretim të rezultateve të mbledhura duke nxjerrë konkluzione dhe rekomandime në lidhje me mundësitë e zgjidhjeve të shumë problemeve dhe sfidave që e përcjellin këto fushë.

3.2. Burimi i të dhënave

Burim të të dhënave për këtë punim diplome janë:

Libra, dokumentacione, publikime të shkruara për rëndësishtë e vetëpunësimit të grave në zonat rurale

Gratë e anketuara drejtpërdrejt në terren

3.3 Metodatat kryesore të hulumtimit

Për këtë punim diplome është punuar një pyetësor i veçantë, për respodentët që në punimin tim janë vetëm femra të vetë-punësuarat në zonat rurale. Zonat e përzgjedhura janë fshatra të komunës së Podujevës. Në këtë pyetësor janë përzgjidhur 150 femra të cilat janë përzgjidhur krejtësisht në mënyrë rastësore. Pyetësori në fillim përmban pyetje më shumë personale si: Emri, Mbiemri, Mosha, Profesionit, Veprimtaria të cilën e ushtrojnë etj.

Pyetësori përmban 19 pyetje, ku pastaj përgjigjet e këtyre 19 pyetjeve janë analizuar dhe shtjelluar. Përkatësisht për secilën pyetje është formuar nga një diagram dhe secila pyetje pastaj është komentuar edhe tekstualisht . Analiza dhe formimi I diagrameve është bërë nëpërmjet programit “Excel”.

Ashtu siq e cekëm edhe më lartë popullacioni I studimit janë femra të vetëpunësuarat në zona rurale përkatësisht janë femra të komunës së Podujevës.

Mbledhja e të dhënave është bërë në relacionin kohor brenda 2 muajve, ku paraprakisht pyetësori I krijuar është printuar dhe I janë dërguar femrave të vetepunësuarat. Duhet cekur se edhe koha për identifikimin dhe gjetjen e këture grave ka qenë relativisht 1 muaj. Paraprakisht I kam takuar personalisht këto femra dhe I kam treguar që më duhet për hulumtin e temës së diplomës dhe pothuasje shumica ishin të lumtura të merrnin pjesë në hulumtim

3.3.1 Llojet e metodave te perdorura ne hulumtim (kualitative dhe kuantitative)

- Metoda analitike
- Metoda komparative-krahasuese
- Metoda deskriptive-përshkruese,
- Metoda hulumtues - përmes anketimeve
- Metoda statistikore.
- Metoda historike
- Metoda e apstrakcionit
- Metoda grafike-hartografike
- Metoda sintetike etj.

KAPITULLI I 4: ANALIZA DHE DISKUTIMI I REZULTATEVE

Shoqëria mund të marshojë drejt zhvillimit vetëm kur pranon pjesëmarrjen e grave, jep përgjegjësi dhe shfrytëzon aftësinë e saj. Sot është pranuar nga të gjithë se roli i grave shkon shumë përtej shtëpisë dhe rritjes së fëmijëve. Gratë tani po adoptojnë karrierën e tyre dhe po ndajnë në mënyrë të barabartë me burrat përgjegjësitë për zhvillimin e shoqërisë në të gjitha aspektet në Kosovë.

Gratë luajnë role të rëndësishme në ekonominë rurale si fermere, punëdhënëse pagash dhe sipërmarrëse. Ato gjithashtu marrin përgjegjësi për mirëqenien e anëtarëve të familjeve të tyre, përfshirë sigurimin e ushqimit dhe kujdesin për fëmijët dhe të moshuarit. Megjithatë, gratë në zonat rurale përballen me kufizime për t'u angazhuar në aktivitete ekonomike për shkak të diskriminimit të bazuar në gjini dhe normave shoqërore, përfshirjes disproporcionale në punë të papaguara dhe qasje të pabarabartë në arsim, kujdes shëndetësor, pronë, dhe shërbime financiare dhe për shkak të shumë arsyeve të tjera. Promovimi dhe sigurimi i barazisë gjinore, dhe fuqizimi i grave rurale përmes punës së mirë dhe punësimit produktiv, kontribuon në një rritje gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme ekonomike.

Gratë kanë interesim në rritje në vitet e fundit për aktivitete që krijojnë të ardhura, vetëpunësim dhe ndërmarrësi. Vetë-punësimi është një profesion në të cilin një individ punësohet vetë në prodhimin e mallrave ose ofrimin e shërbimeve.

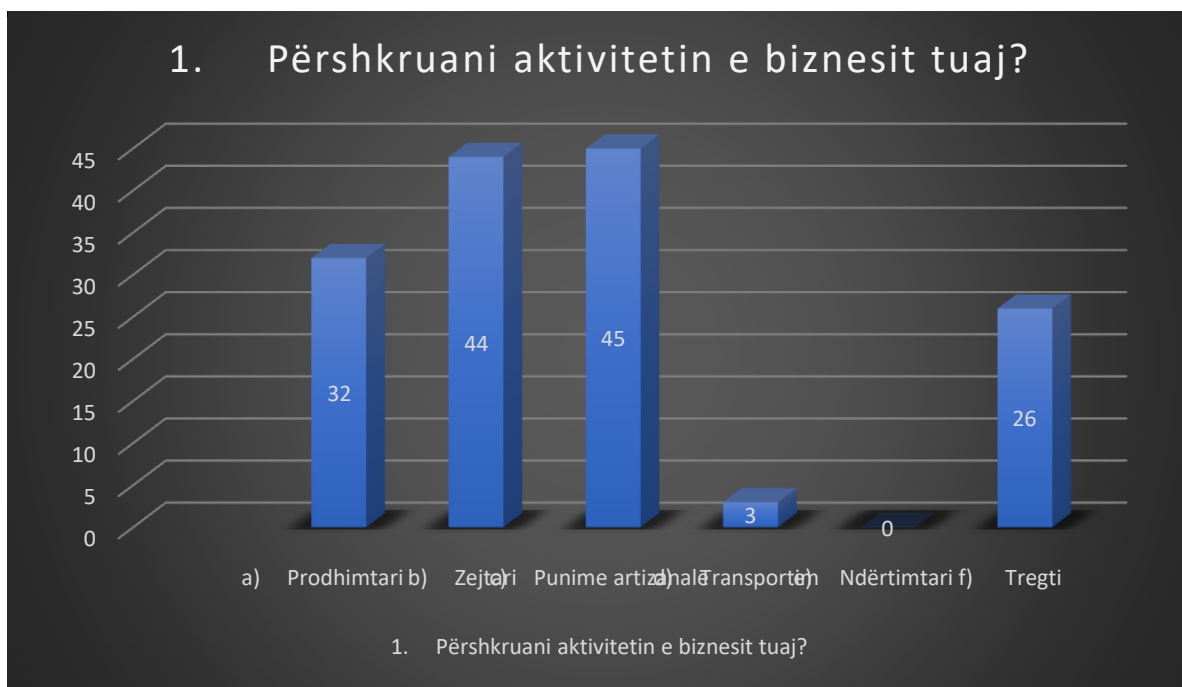
Në të gjithë botën, gratë punëtore dhe të shkathëta në zonat rurale kontribuojnë në shumë mënyra përmes strategjive të ndryshme të jetesës për të ngritur familjet dhe komunitetet e tyre nga varfëria. Ato punojnë si të vetëpunësuarat ose punëtore në fermë ; si punëtore në bujqësi dhe agro-industri; si sipërmarrëse, tregtare dhe ofruese të shërbimeve; si drejtuese; si studiuese dhe zhvilluese të teknologjisë; dhe si kujdestare të fëmijëve dhe të moshuarve. Ato punojnë në punë të përhershme apo të përkohshme dhe punojnë përgjatë kontinuitetit ruro-urban dhe kontekstit ndërkufitar, ku vërejmë që kemi një numër në rritje të grave rurale që migrojnë për punë të përditshme, sezonale ose të përhershme në zonat urbane. Gratë në zonat rurale punojnë me orar të zgjatur dhe shumë prej veprimtarive të tyre nuk përcaktohen si "punësim aktiv" në llogaritë kombëtare, por janë thelbësore për mirëqenien e familjeve të tyre. Ato gjithashtu bëjnë një pjesë të konsiderueshme të punës në fermat e tyre familjare - pavarësisht nëse prodhojnë për konsum

familjar ose për ndërmarrje. Potenciali i tyre për ta bërë këtë është i kufizuar nga pengesat e shumta dhe të ndryshme si p.sh nga pabarazitë e vazhdueshme strukturore gjinore që i pengojnë ato të gëzojnë të drejtat e tyre ekonomike dhe të tjera (p.sh. ato të përshkruara në Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave etj). Femrave ju shfaqën pengesa për t'i shfrytëzuar aftësitë e tyre në një vend pune të mirë, nga e cila punë ato mund të përfitojnë për të përmirësuar mirëqenien e tyre ekonomike dhe të përgjithshme dhe më e rëndësishmja ato mund të përmirësojnë përparimin e tyre shoqëror dhe pjesmarrjen politike.

Ne si shtet dhe shoqëri jemi një vend i varfër dhe një ndër problemet me ecensiale është vështirësia për te gjetur nje vend pune, gjë që shpie në shumë problem të tjera. Pastaj duke ditur që jemi një popull patriakal, ku femrat megjithëse të drejtat me ligj i kanë të barabarta me gjininë e kundërt, kjo gjë nuk ndodh edhe në shoqëri. Ato shpesh hasin në vështirësi për punësimin e tyre, apo kemi edhe rastin ku ato vetë-punësohen dhe nuk kanë përkrahjen e duhur në asnjë aspekt. Në këtë punim diplome unë së bashku me mentorin tim kemi vendosur të hulumtojmë këtë temë. Do të shqyrtojm pra vetëpunësimin e femrave në zonat rurale, si dhe do shohim ndikimin që kanë këto femra në sektorin e agroekonomisë, kontrobutin e tyre në ekonominë e vendit dhe roli apo ndikimi i tyre në uljen e papunësisë në shoqërinë kosovare.

4.1 Analiza e rezultateve

Në këtë kapitull do të paraqiten analizat përshkruese të të dhënave të fituara nga pyetësi. Paraprakisht në pjesën e parë do të bëhen analiza e përgjigjeve të respondentëve, ndërsa në pjesën e dytë do të shqyrtohetn hipotezat.

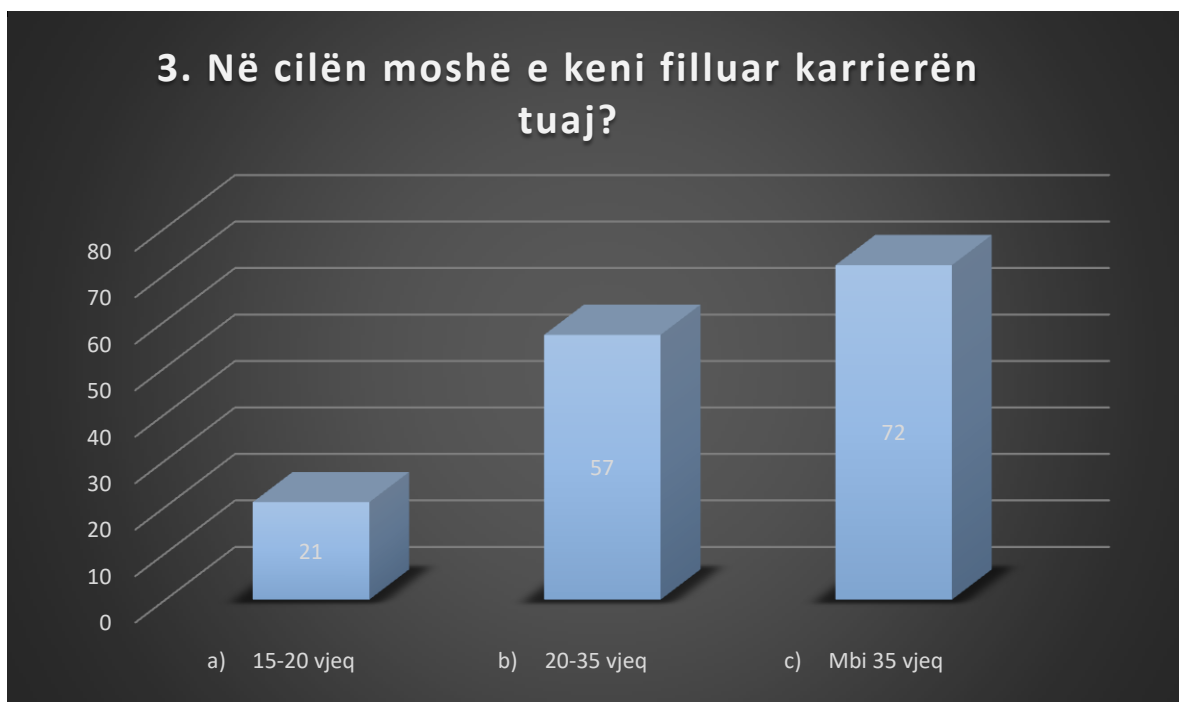
Diagrami 1: Aktiviteti I biznesit

Ne pyetjen e parë e cila është: përshkruani aktivitetin e biznesit tuaj, shohim që respondentet janë përgjigjur, 32 prej tyre janë përgjigjur që mirren me prodhimtari, 44 me zejtari 45 me punime artizanale, 3 me transportim, asnjë me ndërtimtari dhe 26 me tregi.

Diagrami 2: Profesioni

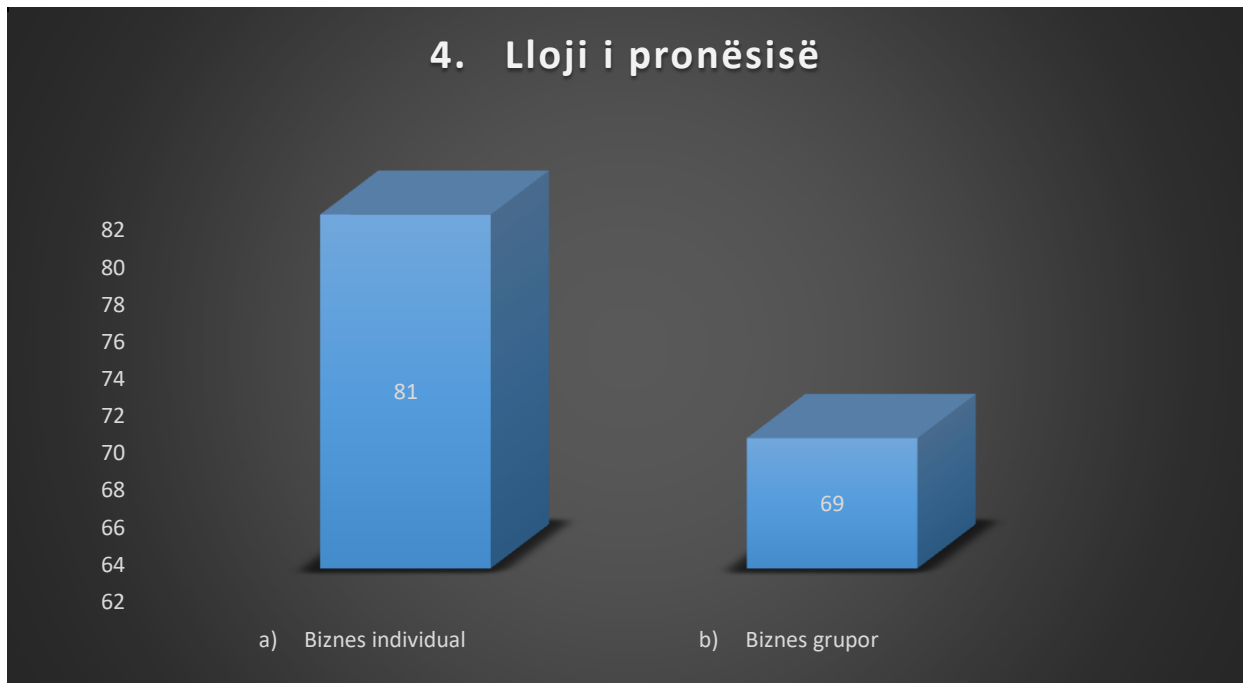
Pyetja e dytë e pyetëesorit: a është profesioni juaj profesion tradicional, shumica përkatësisht 110 nga responentët janë përgjigjur me opsionin po dhe 40 me opsionin e dytë.

Diagrami 3: Fillimi i karrierës

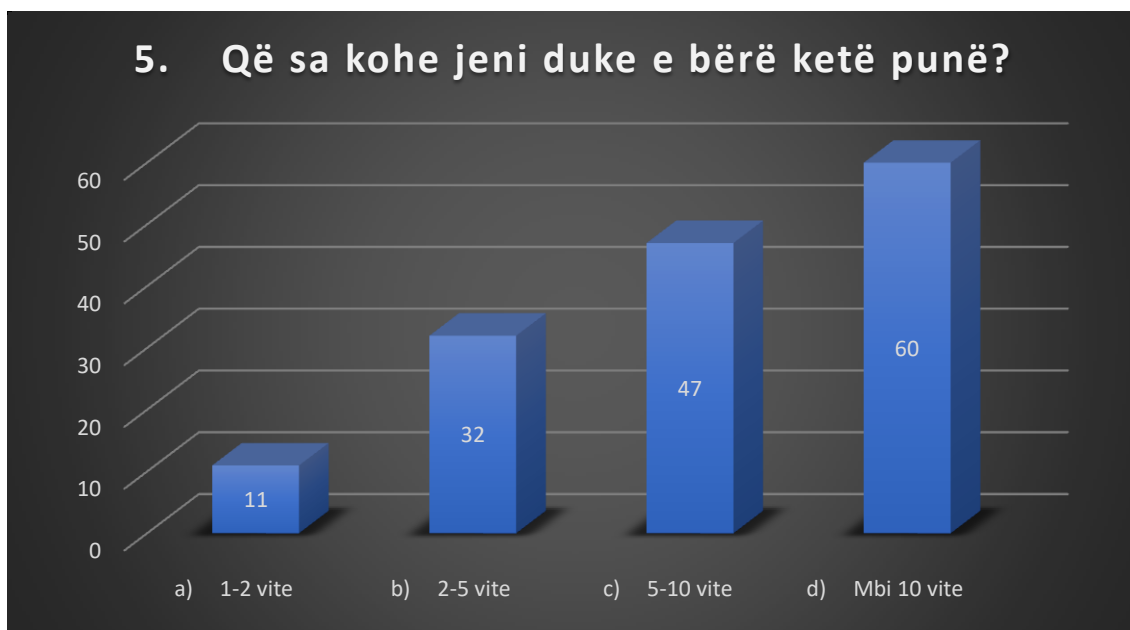
Pyetja e tretë e pyëtësorit: në cilën moshë e keni filluar karrierën tuaj: respondentet janë përgjigjur, 21 prej tyre thanë që e kanë filluar nga mosha 15-20 vjeq, 57 prej tyre thanë që e filluan nga mosha 20-35 vjeq dhe 72 prej tyre thanë që e filluan mbi moshën 35 vjeqare.

4. Lloji i pronësisë

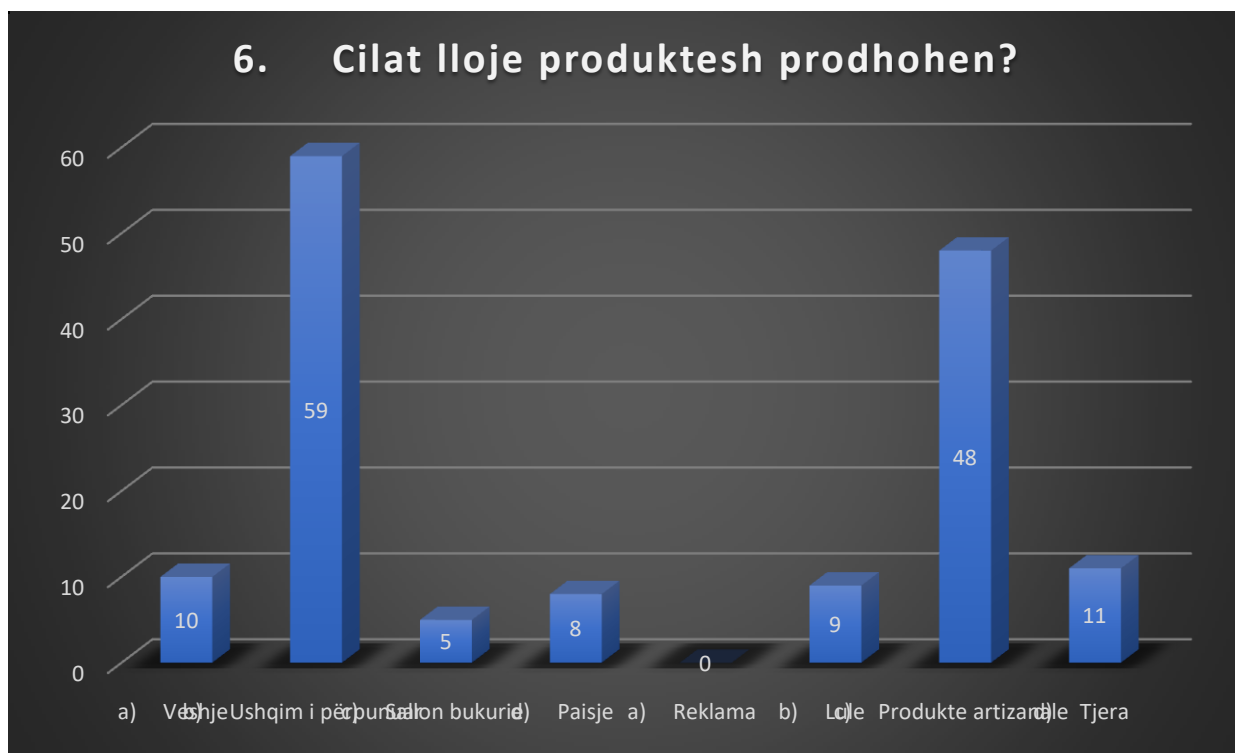
Diagrami 4: Lloji I pronësisë

Pyeta e katërt e pyëtësorit është lloji I pronësisë, sipas përgjigjeve të femrave shohim që 81 prej tyre kanë biznes individual ndërsa 69 kanë biznes grupor.

Diagrami 5: Jetëgjatësia e biznesit

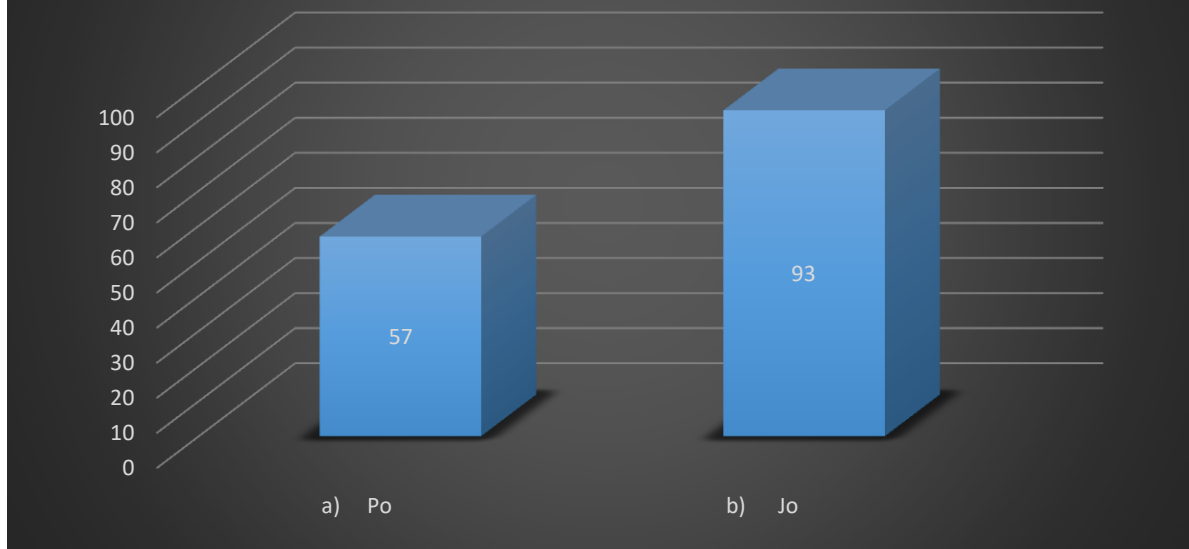
Pyetja e 5 e pyetësorit, që sa kohë jeni duke e bërë këtë punë, responentet janë përgjigjur: 11 prej tyre janë përgjigjur që punojnë nga 1 deri në 2 vite, 32 janë përgjigjur që punojnë nga 2 deri në 5 vite, 47 janë përgjigjur që punojnë nga 5-10 vite dhe 60 janë përgjigjur që punojnë mbi 10 vite.

Diagrami 6: Llojet e produkteve që prodhohen

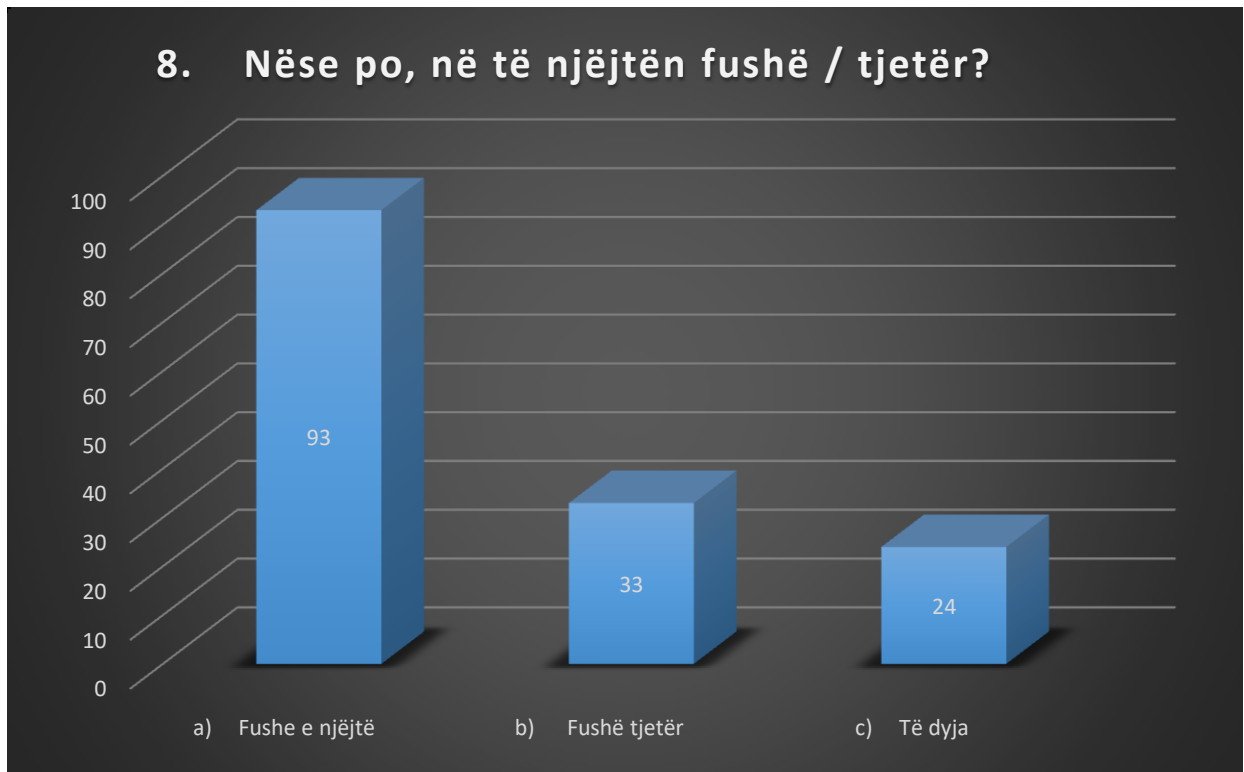
Pyeta e 6 pyetësorit është cilat lloje produktesh prodhohen nga këto femra. Sipas përgjigjeve të responenteve kemi fituar këto rezultate: 10 prej tyre janë përgjigjur që merren me prodhmin e veshejve, 59 prej tyre me ushqim të përpunuar, 5 prej tyre me prodhime te salloneve te bukurise, 8 prej tyre me paisje, asnjë me reklama, 9 prej tyre janë përgjigjur që kultivojnë lule, 48 prej tyre që prodhojnë produkte artizanele dhe 11 prej tyre janë përgjigjur qe prodhojnë produkte që nuk janë të përfshira në opsionet e përgjigjjeve

7. A jeni zhvendosur ndonjëherë nga një punë në tjetrën:

Diagrami 7: Ndërrmi i vendit të punës

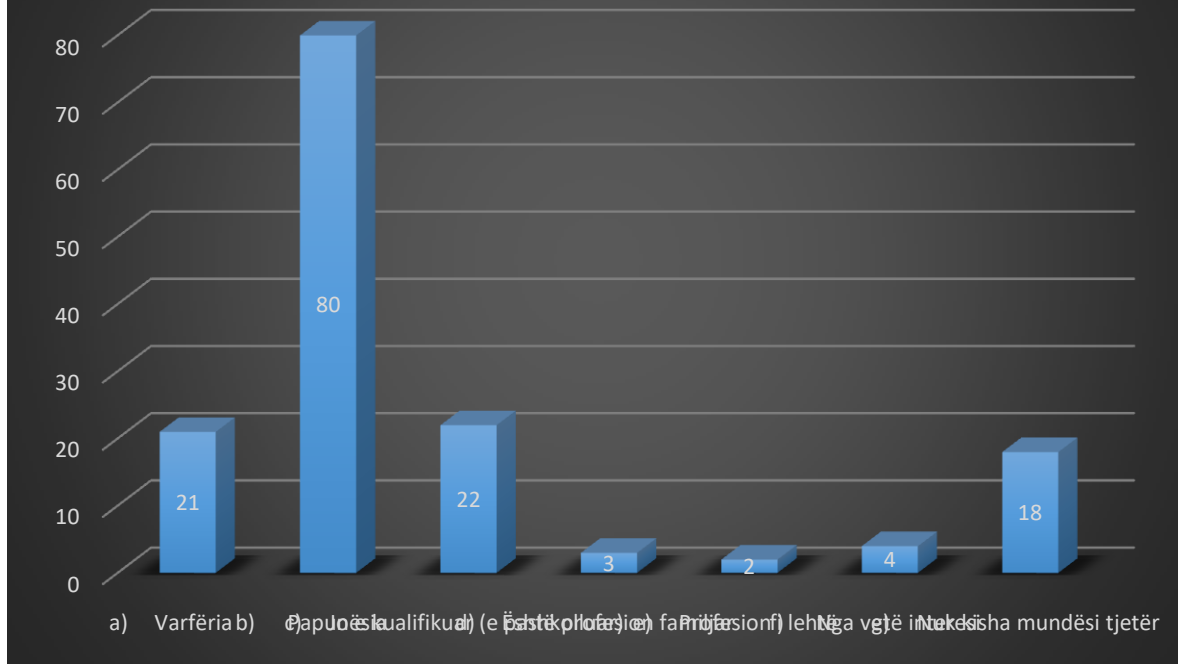
Pyetja e 7 e pyetëesorit a jeni zhvendosur ndonjëherë nga një punë në tjetrën, respondentet femra janë përgjigjur 57 prej tyre janë përgjigjur që janë zhvendosur dhe 93 prej tyre që nuk janë zhvendosur.

Diagrami 8: Fusha e njejtë ose jo

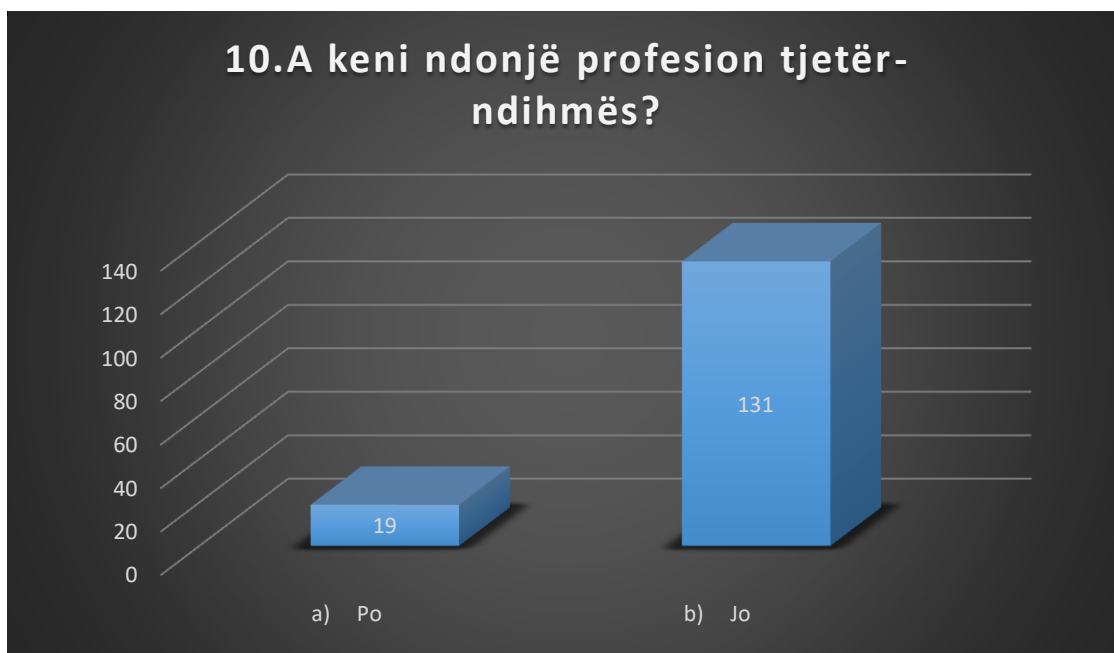
Pyetja e 8 e pyetësorit është vazhdimësi e pyetjës së 7, e cila është që nëse respondentet e kanë ndërruar vendin e punës a ka qënë ajo në fushën e njëjtët apo jo. Respodentet janë përgjigjur, 93 prej tyre janë përgjigjur që kanë qënë në fushën e njejtë, 33 prej tyre në fushën tjetër dhe 24 në të dyja fushat.

9. Shënoni arsyet kryesore që ju detyruan t'a bëni këtë punë?

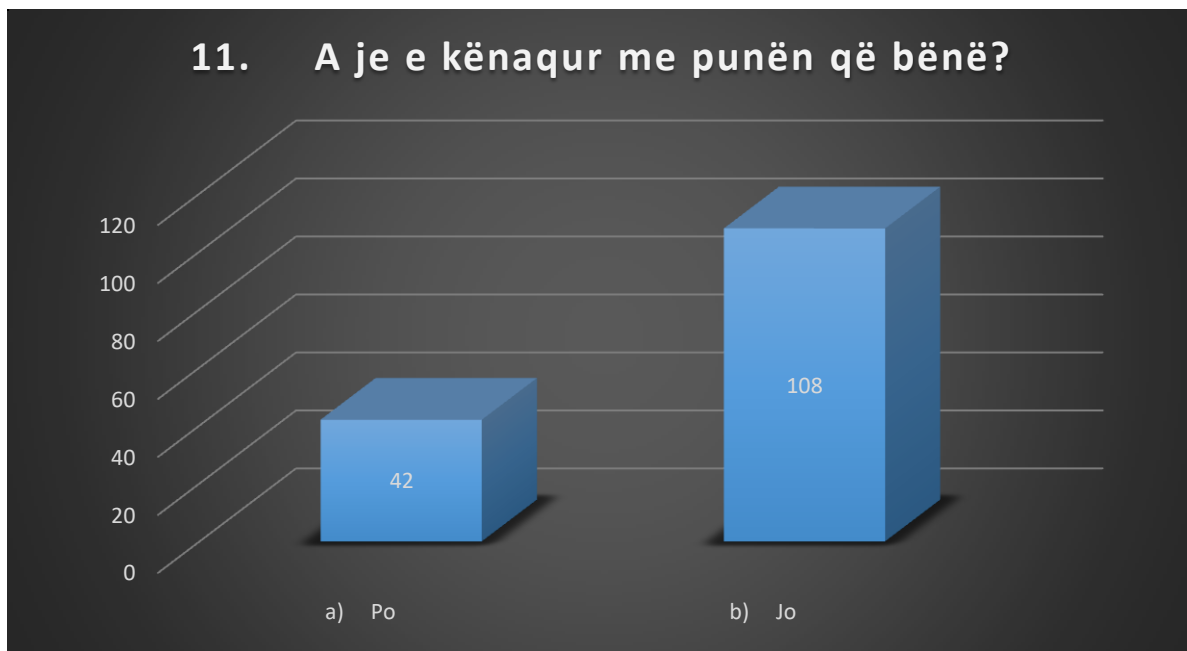
Pyetja e 9: Arsyeja e zhvillimit të biznesit

Pyetja e nëntë e pyetëtorit është pyetja: shënoni arsyet që ju detyruan t'a bëni këtë punë, responentet femra janë përgjigjur me opsionet e ndryshme përkatësisht janë fituar këto përgjigje, 21 prej tyre janë përgjigjur që ato kanë filluar të punojnë për shkak të varfërisë, 80 prej tyre për shkak të papunësisë, 22 prej tyre për shkak që nuk kanë qenë të shkolluara, 3 prej tyre janë përgjigjur se e bëjnë këtë punë ngase është një profesion familjar, 2 prej tyre kanë thënë që është një profesion i lehtë, 4 prej tyre janë përgjigjur dhe kanë thënë që e bëjnë nga vetë interesi dhe 18 prej tyre kanë thënë që nuk kishin mundësi tjetër

Diagrami 10: Profesioni ndihmës

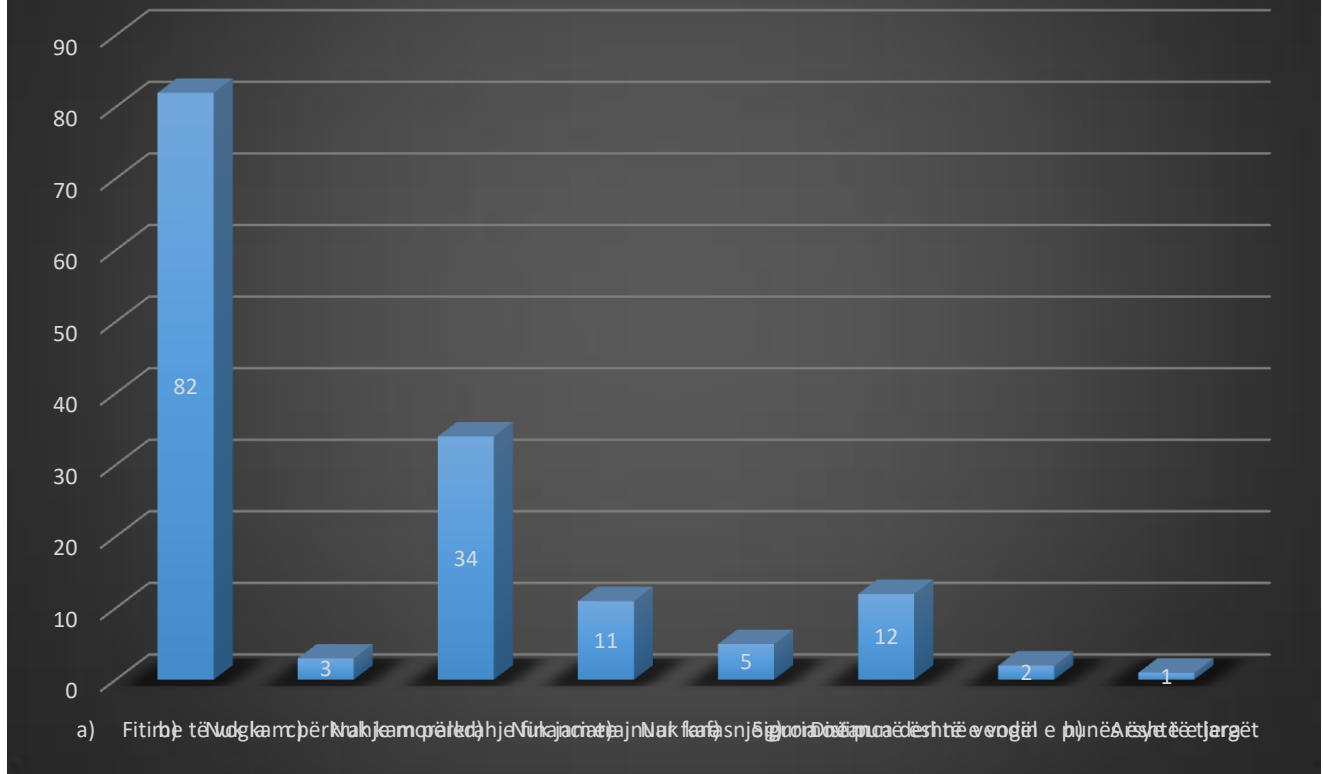
Pyetja e 10 e pyëtësorit është a keni ndonjë profesion tjetër ndihmes dhe 19 prej femrave janë përgjigjur që kanë ndërsa 131 janë përgjigjur që nuk bëjnë edhe një punë tjetër ndihmëse.

Diagrami 11: Kënaqesia në punë

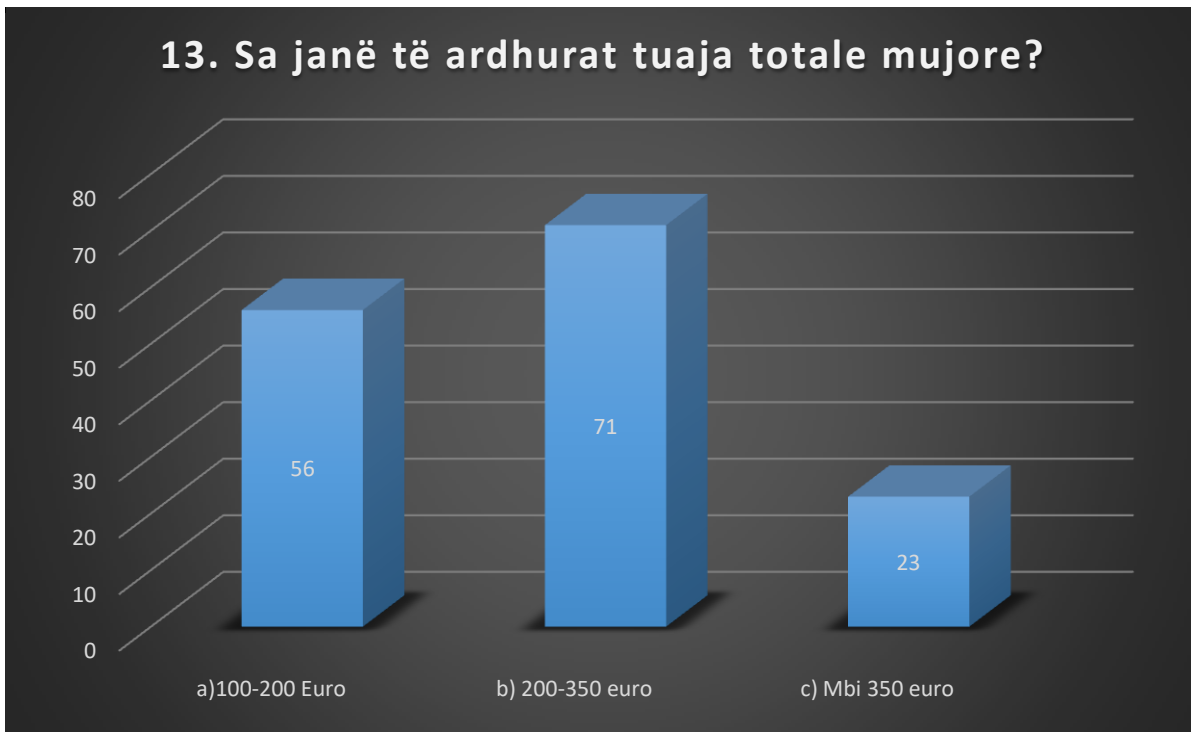
Pyetja e 11 pyetësorit është a je e kënaqur me punën që bënë respondentët janë përgjigjur: 42 prej tyre janë përgjigjur që janë të kënaqura ndërsa 108 prej tyre janë përgjigjur që nuk janë aspak të kënaqura.

12. Nëse jo, cila është arsyeja?

Diagrami 12: Arsyet e pakënaqësisë

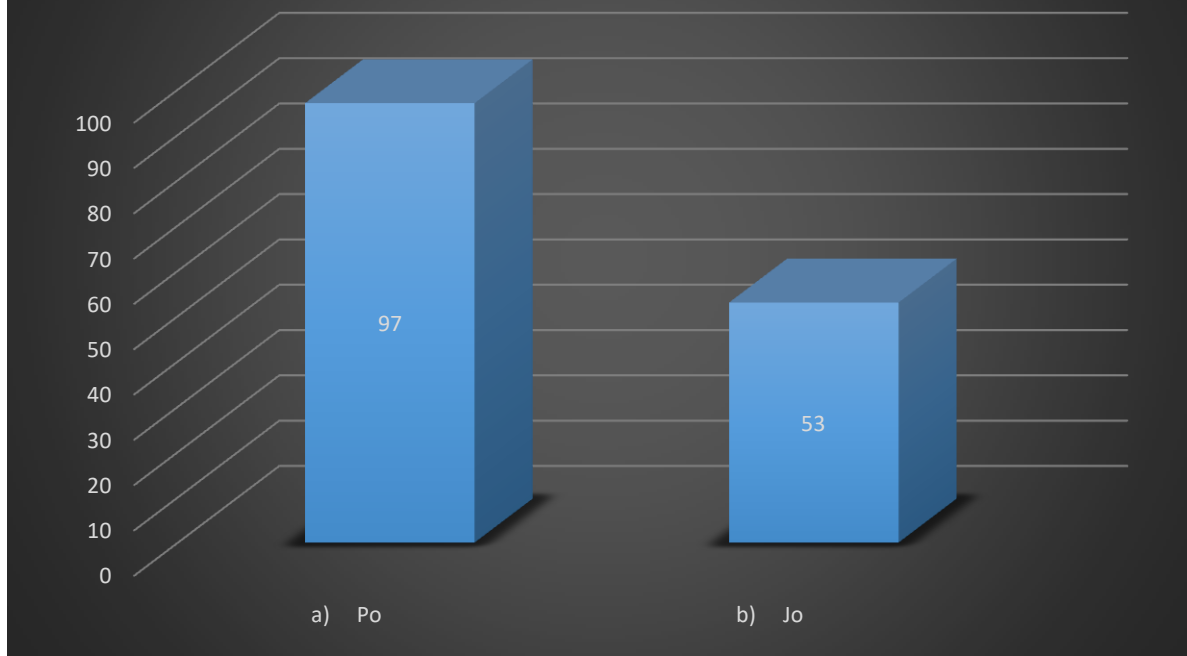
Pyetja e 12 e pyëtësorit është vazhdimësi e pyetjes se 11, e cila është që nëse femrat e vetëpunësuarat nuk janë të kënaqura të tregojnë arsyet e tyre pse nuk janë të kënaqura, ato dhanë këto përgjigje, 82 prej tyre thanë që kanë fitime shumë të vogla, 3 prej tyre thanë që nuk kanë përzierje morale, 34 prej tyre thanë që nuk kanë përzierje financiare, 11 prej tyre shprehen pakënaqësin që nuk janë trajnuar aspak për t'a zhvilluar atë biznes, 4 prej tyre thanë që nuk ka asnjë promovim, 12 prej tyre thanë që siguria në punë është e vogël 2 prej tyre thanë që distanva deri ne vendin e punës është shumë e largët dhe një femer tha që ka një arsye tjetër nga këto të lartpërmendura.

Diagrami 13: Të ardhurat mujore

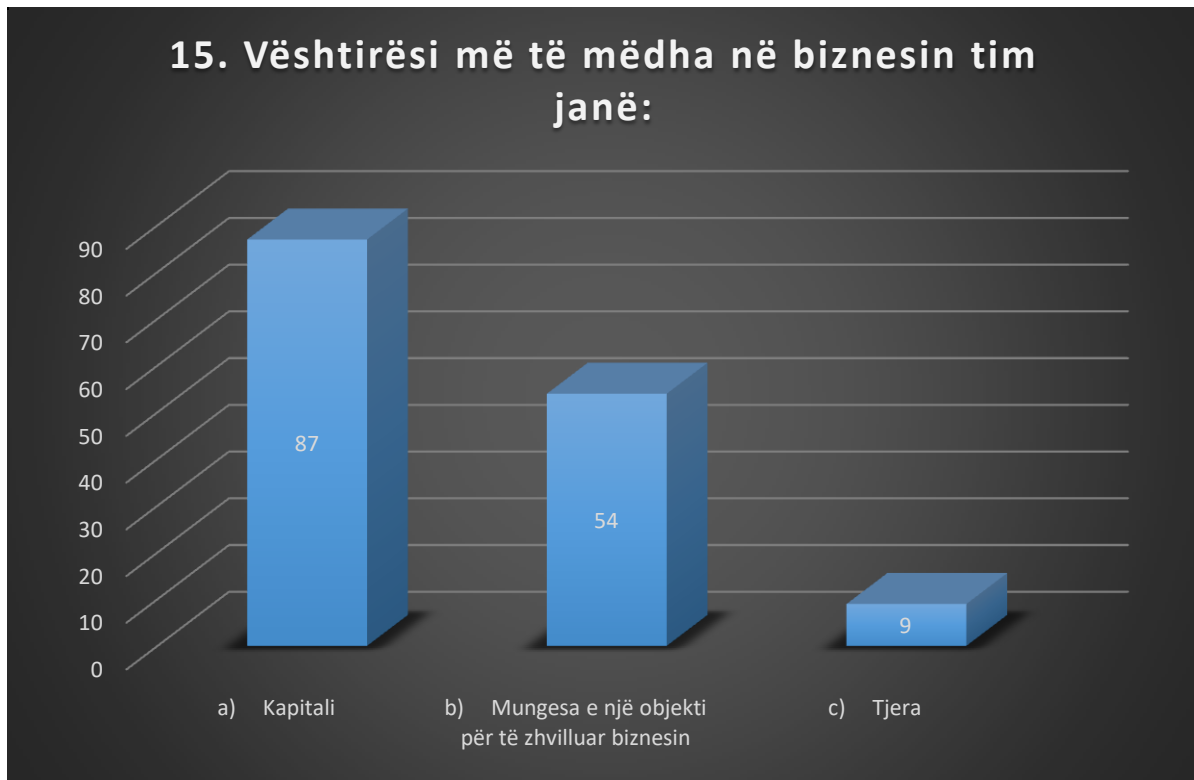
Pyetja e 13 e pyetësorit është sa janë të ardhurat totale mujore të këtyre femrave: 56 prej tyre thanë që fitojnë diku nga 100-200 Euro, 71 prej tyre thanë që fitojnë nga 200-350 euro ndërsa 23 prej tyre thanë që fitojnë mbi 350 euro.

14. A jeni ju burimi i vetëm i të ardhurave në familjen tuaj?

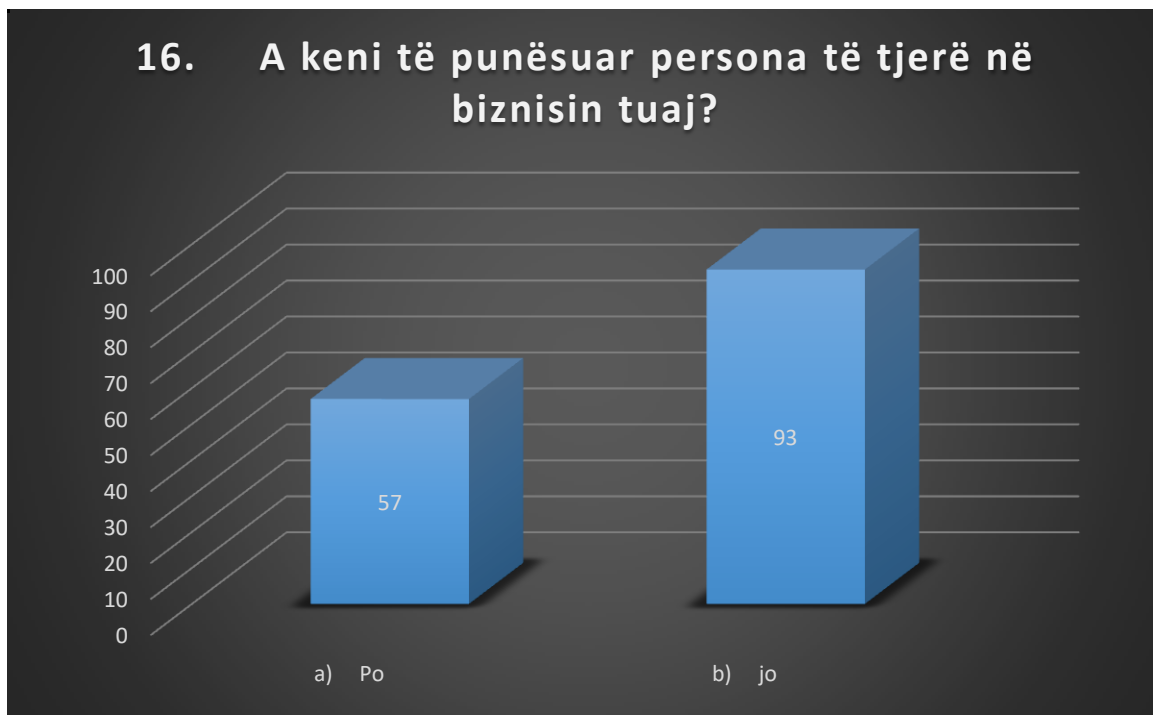
Diagrami 14: Burimi i vetëm I të ardhurave ose jo

Pyetja e 14 e pyetësorit është a jeni ju burim I vetëm I të ardhurave në familjen tuaj dhe 97 prej tyre u përgjigjen që ato janë burimi I vetëm I të ardhurave dhe 53 prej tyre thanë që nuk janë burimi I vetëm I të ardhurave financiare

Diagrami 15: Vështirësitë në biznes

Pyetja e 15 e pyetësorit ka të bëjë me shprehjen e paknaqësive apo vështirësive që hasin ato në biznesin e tyre ku 87 prej tyre shprehen si vështirësi kapitalin , 54 prej tyre shprehen paknaqsi mufesën e një objekti për të zhvilluar biznesin e tyre ndërsa 9 prej tyre shprehen paknaqësi të tjera

Diagrami 16: Punësimi I personave të tjerë

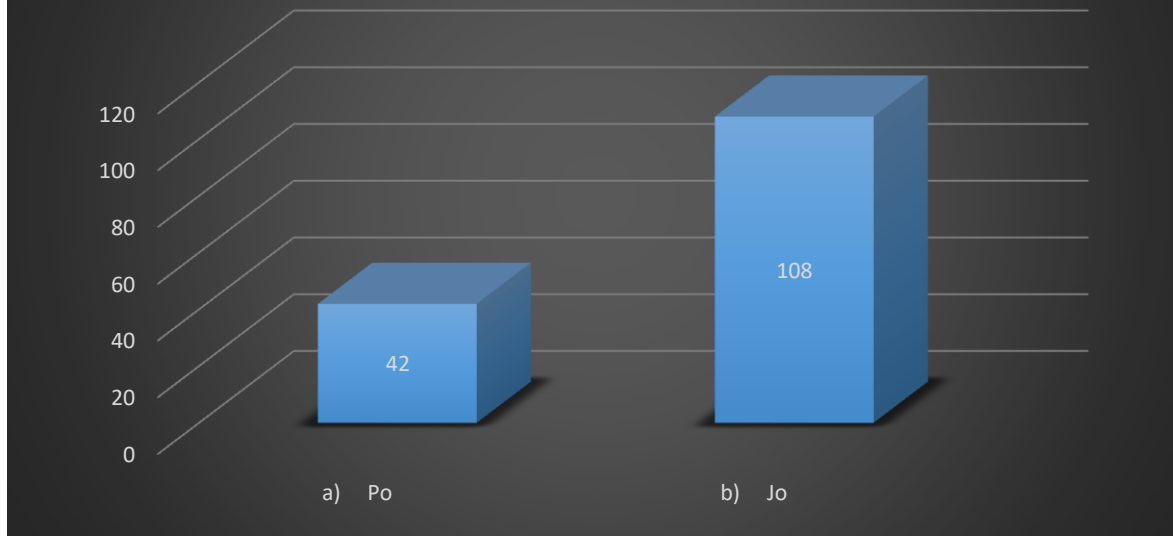
Pyetja e 16 e pyetësorit është a kanë të punësuar këto femra persona të tjerë 57 prej tyre u përgjigjën që kanë ndërsa 93 prej tyre janë përgjigjur që nuk kanë

Digrami 17: Numri i personave të punësuar

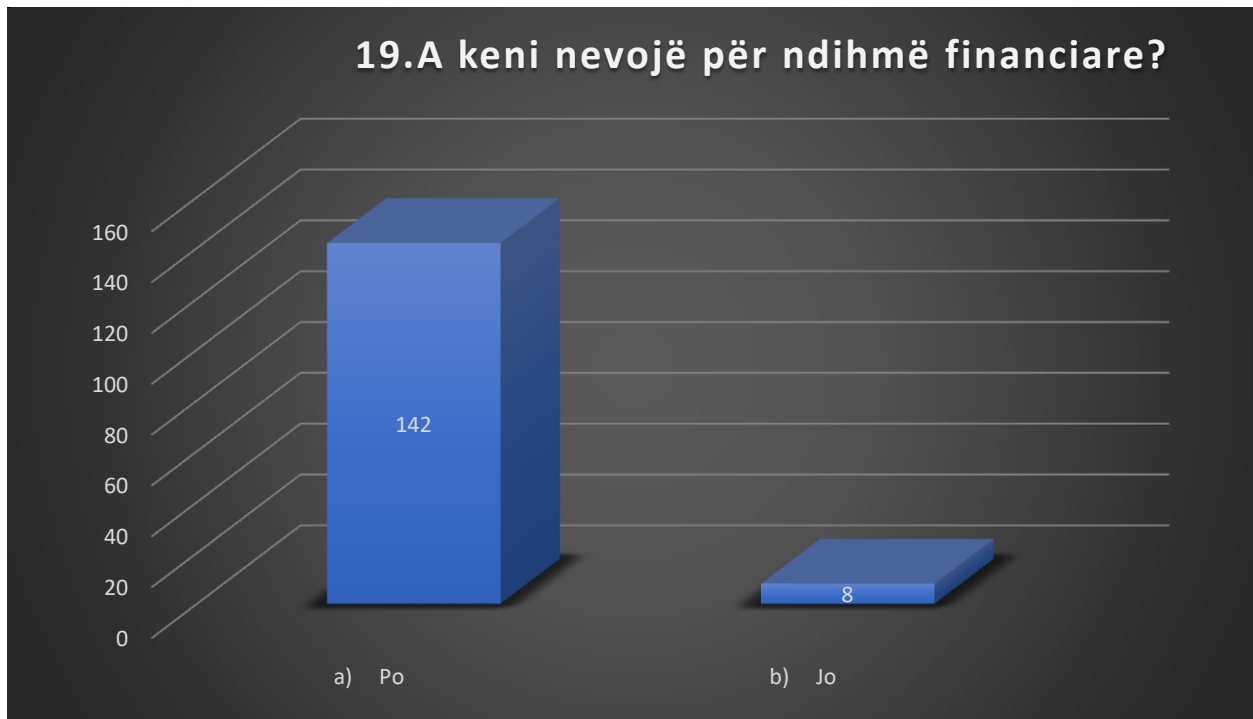
Pyetja e 17 është vazhdimësi e pyetjes se 16, ku thotë që nëse femrat kanë persona të tjerë të punësuar sa persona të punësuar I kanë, 66 prej tyre janë përgjigjur që kanë vetëm 1 punëtor, 52 prej tyre janë përgjigjur që I kanë 2, 21 prej tyre janë përgjigjur që I kanë 3 punëtor dhe 11 prej tyre janë përgjigjur që I kanë më shumë se opsionet e lartpërmendura

18. A jeni e kënaqur me pozicionin aktual të biznesit tuaj?

Digrami 18: Kënaqësia me punën e tyre

Pyetja e parafundit e pyërosorit është: a jeni e kënaqur me pozicionin aktual të biznesit tuaj dhe shumica e femrave janë përgjigjur që nuk janë të kënaqura për shkak të arsyeve të shtjelluara më sipër.

Digrami 19: Nëvoja për ndihmë financiare

Pyetja e fundit e pyëtësorit është: a këni nevojë për ndihmë financiare dhe shumica përkatësisht 142 femra nga 150 që kanë marrë pjesë në studim janë përgjigjur që kanë nevojë për përkrahje financiare, andaj kjo duhet të mirret më shumë parasysh dhe të ndihmohen këto të vetëpunësuarat.

4.2 Shqyrtimi i hipotezave

Tri hipotezat e punimit janë:

Hipoteza 1: Nuk ka ndonjë marrëdhënie domedhënëse që ekziston ndërmjet të ardhurave dhe shpenzimeve tek femrat para dhe pas vetëpunësimit të tyre.

Hipoteza 2: Është një marrëdhënie shumë e rëndësishme që ekziston ndërmjet të ardhurave dhe shpenzimeve tek femrat para dhe pas vetëpunësimit të tyre.

Hipoteza 3: Ekziston një lidhje e rëndësishme që ekziston midis shpenzimeve dhe kursimeve të femrave para dhe pas vetë-punësimit të tyre.

Në vazhdim do të ndalemi tek secila hipotezë dhe t'a sqarojmë nëse vërtetohet ose jo. Tek hipoteza e parë mund të themi me siguri të plot që kjo nuk qëndron ngase ekziston një

marëdhënië shumë e madhe most ë thëmi esenciale ndërmjet të te ardhurave dhe shpenzimeve para dhe pas vetëpunësimit të tyre. Kjo mund të vërtetohet me pyetjet si pyetja e 4, ku nëse femrat nuk do të kishin të ardhura ato nuk do kishin as mundësi punësimi të personave te tjerë pra të shpenzonin për rrogat e tyre etj. Gjithashtu nëse nuk do të kishin të ardhura nuk do të kishin mundësi shpenzimi për të krijuar produkte të ndryshme, kjo lidhet me pyetjen e 6 të pyetësorit,

Ndalemi te hipoteza e dytë. Ngaqë hipoteza e parë nuk u vërtetua pra nuk qëndron biem në konkludim që kjo hipotezë automatikisht qëndron pra: Egziton një lidhje e rëndësishme midis të ardhurave dhe shpenzimeve tek femrat para dhe pas vetëpunësimit të tyre.

Edhe hipoteza e 3 e pyetësorit themi me siguri të plot që qëndron, pra: : ekziston një lidhje e rëndësishme që ekziston midis shpenzimeve dhe kursimeve të femrave para dhe pas vetëpunësimit të tyre. Këtë mund t'a vërtetojmë në bazë të përgjigjeve të respodenteve të pyetjeve të: 4,5,6 15, 16, 17, ku këto përgjigje më lartë I kemi shtjelluar tekstualisht dhe I kemi paraqitur edhe me diagrame.

KAPITULLI 5: DISKUTIMET DHE REKOMANDIMET

5.1 Diskutim

Sipas pyetjes së parë të pyëtësorit shohim që femrat në zonat rurale mirren më shumë me punë që kanë të bëjnë me prodhimtari, zejtari dhe punime artizanale.

Sipas pyetjes së dytë të pyëtësorit ku shumica e respondentëve janë përgjigjur që profesioni që ato bëjnë është një profesion tradicional, mendoj që kjo vjen si pasojë që puna apo profesioni i tyre është e trashëguar, si në aspekt familjar ashtu edhe në atë shoqëror.

Sipas pyetjes së tretë të pyëtësorit shohim që shumica e femrave profesionin e tyre (vetëpunësimin) e kanë filluar mbi moshën 35 vjeçë, kjo vjen si pasojë ndoshta që janë munduar të gjejnë ndonjë zgjidhje viteve të mëparshme dhe nga pamundësia financiare pastaj në moshën pak më të shtyrë se moshat në fjalë kanë filluar aktivitetin e tyre të vetëpunësimit.

Sipas pyetjes së katërt të pyëtësorit ku shumica e femrave janë përgjigjur që kanë biznes individual, shohim që ndoshta ato nuk kanë ndihmën financiare apo aksesin e duhur që biznesi i tyre të jetë një biznes grupor.

Sipas pyetjes së pestë shohim që gratë e vetëpunësuar në përgjithësi zhvillojnë një biznes stabil dhe kjo shihet nga jetëgjatesia e aktivitetit të biznesit të tyre.

Sipas pyetjes së 6 mund të themi që femrat mirren me shumë më prodhimin e ushqimeve dhe produkteve artizanale.

Sipas pyetjes së 7 ku shohim që shumica e femrave nuk a kanë marrë mundimin të zhvendosen apo të ndërrojnë vendin e punës mund të kuptojmë disa gjëra: si p.sh biznesi që ato zhvillojnë ju ofron komoditetin dhe rahatën e mjaftueshme që ato mos të kenë dëshirë të ndërrojnë vendin e punës. Mirëpo duke shikuar edhe anën tjetër të medaljes mund të jenë edhe arsye të tjera, si pamundësia për të ndërruar vendin e punës për shkak të ndonjë lokacioni të largët, frika etj.

Sipas përgjigjeve të pyetjes së 8 shohim që shumica e femrave janë përgjigjur që kur kanë ndërruar punën e tyre, ato përsëri kanë zhvilluar aktivitete të fushës së njëjtë gjë që është shumë e pritshme, për arsye të përvojave të fituara më parë që ka sjellë puna e mëherëshme.

Sipas pyetjes se 9 shohim që shumica e femrave janë përgjigjur që janë vetëpunësuar për shkak të papunësisë, realitet ky shumë I prekshëm në shoqërinë tonë.

Nga përgjigjet e femrave të pyetjes së dhjetë mund të kuptojmë se shumica e këtyre femrave të vetëpunësuar burim të vetëm të të ardhurave e kanë aktivitetin e tyre të vetëpunësimit, andaj edhe duhet shtuar më shumë vetëdijesimi I institucioneve tona që këto gra të përkrahen shumë më shumë.

Sipas pyetjës së 11 mund të shohim që shumica e femrave të vetëpunësuar në zonat rurale në përgjithësi nuk janë të kënaqura për punën që bëjnë, kjo mendoj unë vjen si shkak I shumë arsyeve si p.sh: të ardhurave relativisht të vakta, punë shumë e lodhshmëe, nuk kanë përkrahje, nuk posedojnë mjetet e nevojshme për të zhvilluar biznesin e tyre etj.

Sipas pyetjes së 12 shohim që femrat kanë nga paknaqësit më të ndryshme në zhvillimin e biznesit të tyre, mirëpo mund të them që shumica prej tyre u shprehen që paknaqësia kryesore janë fitimet e vogla nga biznesi I tyre. Kjo duhet mirret më shumë parasysh dhe përveq ndihmave finaciare ato kanë nevojë edhe për promovimin me të gjerë të biznesit të tyre, që biznesi I tyre të mos njihet vetëm në atë zonë rurale por edhe ne zonat urbane që të kenë klientelë më të madhe dhe të ardhura më të kënaqshme.

Sipas përgjigjeve të femrave të pyetjes se 13 shohim që shumica e femrave kanë të ardhura diku nga 200 deri ne 350 euro, të ardhura këto që nuk janë edhe shumë të kënaqshme nëse femra është burim I vetëm I të ardhurave në familjen e saj.

. Nga kjo pyetja e 14 mund të kuptojmë që shumica e këtyre femrave, kanë përgjegjësi shumë të madhe morale që të mbajnë familjen e tyre si burim I vetëm I të ardhurave, andaj ato duhet të përkrahen në të gjitha format.

Tek pyetja e 15 shohim gjithashtu që paknaqësia kryesore sërish e këtyre femrave është kapitali I vaktët, në mënyrë që ato të kursejnë dhe pse jo të zhvillojnë edhe më tutje biznesin e tyre.

Sipas pyetjes se 16 mund të kuptojmë që biznesi I tyre nuk lë shumë hapsirë që ato femra të kursejnë dhe të shtojnë dhe zgjerojnë biznesin e tyre për të punësuar edhe persona të tjerë.

Shohim që sipas pyetjës së 17 nësë këto femra kanë pasur mundësi dhe nevojë që të punësojnë persona të tjerë shumica prej tyre kanë punësuar 1 relativisht 2 punëtor dhe jo më shumë dhe kjo vjen si pasojë e arsyeve të shtjelluara më sipër.

5.2. Rekomandime

Fuqizimi i grave në fillimin e biznesit të tyre në Kosovë motivohet kryesisht nga "vetëpunësimi dhe kujdesi për familjet e tyre". Kur bëhet fjalë për mjedisin e biznesit, hulumtimi ka treguar një seri të kushteve të tij të pafavorshme për zhvillimin e sipërmarrjes femërore, si dhe mendimin e grave sipërmarrëse se ambienti ka qenë i papërshtatshëm për sipërmarrjen e grave.

Kosova është një vend patriakal dhe këto gra përkundër punës së madhe ato nuk marrin ndihmën dhe meritat e mjaftueshme dhe të merituar. Pamë që në këtë studim shumica e këtyre femrave janë burimi i vetëm i të ardhurave në familjen e tyre,

Duhet venë në pah shumë faktorë që duhet dhe mund të përmirësohen si:

- Këtyrë grave duhet t'i jipen më shumë trajnime
- Këtyrë grave duhet t'i promovohet biznesi i tyre
- Këtyrë grave duhet t'i jepen vende të punës që të mund t'a zgjerojnë biznesin e tyre
- Këtyrë grave duhet t'i jepen mjete që janë shumë të nevojshme për zhvillimin e biznesit të tyre
- Këto gra duhet të krijojnë rrethin e tyre të punës në mënyrë që të fitojnë akses dhe puna e tyre të njihet me gjerësisht.

Mund të them që këto gra bëjnë një punë madhështore, të palodhshme dhe përkrahja ndaj tyre është shumë e vogël për most ë thënë inegzistente, andaj shpresoj që ky punim i imi të vetëdijësoj masën si atë shoqërore dhe atë institucionale që këto gra t'i ndihmoj në të gjitha aspektet e nevojshme.

Literatura

Agarëal, B., 1997. *Bargaining and gender relations: ëithin and beyond the household..* s.l.:Feminist Economics.

Bashkuara, K. e., 2009. *Anketa Botërore mbi Rolin e Grave në Zhvillim..* s.l.:s.n.

Bashkuara, K. e., 2009. *Anketa Botërore mbi Rolin e Grave në Zhvillim. Kontrolli i grave mbi burimet ekonomike dhe qasja në burimet financiare duke përfshirë mikrofinancën. Departamenti i Çështjeve Ekonomike dhe Sociale, Divizioni për Avancimin e Grave..* s.l.:s.n.

Bock, B., 2004. *'It Still Matters Ëhere You Live: Rural Ëomen's Employment through Europe', In: Hoggart, K., & Buller, H., Ëomen in the European countryside.* s.l.:Ashgate Publishers.

Brush, C. d. B. A. a. Ë. F., 2009. *Një kornizë e ndërgjegjësuar për gjininë për sipërmarrjen e grave ",* *Gazeta Ndërkombëtare e Gjinisë dhe Sipërmarrjes.* s.l.:s.n.

Charles, M. a. G. D., 2004. *Getot e profesionit. Ndarja në të gjithë botën e grave dhe burrave.* Stanford: Shtypi i Universitetit të Stanfordit.

Dautzenberg, K., 2012. *Dallimet gjinore të pronarëve të bizneseve në firmat e bazuara në teknologji.* s.l.:Gazeta Ndërkombëtare e Gjinisë dhe Sipërmarrjes.

Duberley, J. a. C. M., 2013. *Identitetet e karrierës së 'mumpreneurs': Përvojat e grave për të kombinuar ndërmarrjen dhe amësinë.* s.l.:Revista Ndërkombëtare e Biznesit të Vogël.

FAO, 2010/2011. *Shteti i Ushqimit dhe Bujqësisë.* s.l.:s.n.

FAO, 2010-2011. *Shteti i Ushqimit dhe Bujqësisë.* Romë: s.n.

FAO, 2010. *Gratë në Punët e Infrastrukturës: Rritja e Barazisë Gjinore dhe Zhvillimi Rural! Përmbledhje e politikave për punësimin gjinor dhe rurale.* s.l.:s.n.

Floro-Maria, S., 1995. *Economic restructuring, gender and the allocation of time.* s.l.:Ëorld Development.

Fontana M. dhe C. Paciello , 2010. *Dimensionet gjinore të punësimit në zonat rurale dhe bujqësore: Rrugët diferenciale nga varfëria: Një perspektivë globale. Në imunitetet gjinore të punësimit bujqësor dhe rural: Rrugë të diferencuara nga varfëria.* Romë: s.n.

Heller Clain, S., 2000. *Dallimet gjinore në vetë-punësimin me kohë të plotë*. s.l.:Gazeta e Ekonomisë dhe Biznesit.

ILO, 2009. *Barazia gjinore në zemër të punës së denjë, Raporti VI, Konferenca Ndërkombëtare e Punës*. s.l.:s.n.

ILO, 2010. *Gratë në tregjet e punës: Matja e progresit dhe identifikimi i sfidave*. Gjenevë: s.n.

Kirkëood, J. d. T. B., 2008. "A është sipërmarrja përgjigja për arritjen e ekuilibrit midis familjes dhe familjes?". s.l.:Gazeta e menaxhimit dhe organizimit .

Noseleit, F., 2014. *Vetëpunësimi i grave dhe fëmijët*, *Ekonomia e Biznesit të Vogël*,. s.l.:s.n.

Punës, Z. N. e., 2018. *Gjenevë, Gratë dhe burrat në ekonominë informale: Një statistikë foto, Organizata Ndërkombëtare e Punës*. Gjenevë: Organizata Ndërkombëtare e Punës.

Rao, S., 2011. *Ëork and Empoëerment: Ëomen and Agriculture in South India*. s.l.:Journal of Development Studies.

Šapić, S., Furtula, S., & Durkalić, D., 2018. *Prestige and national identity as predictors of food products purchase*. Journal of Development Economics ed. s.l.:Economics of Agriculture.

Verheul, I. T. A. G. I. d. v. d. Z. P., 2012. *Shpjegimi i preferencave dhe përfshirja aktuale në vetë-punësim: Gjinia dhe personaliteti sipërmarrës*. s.l.:Gazeta e Psikologjisë Ekonomike.

Vujko, A., Maksimović,G., 2018. *Empoëerment of ëomen's status in the rural*. Belgrade: Institute of agricultural economics.

Ëilliams, C. H. I., 2017. *Vlerësimi i marrëdhënies midis përjashtimit shoqëror dhe pjesëmarrjes në sektorin informal në Bashkimin Evropian*. s.l.:Gazeta Ndërkombëtare e Fuqisë Njerëzore.

BIOGRAFIA E KANDIDATIT

Adelina (Adem) Krasniqi vjen nga fshati Lupq i Poshtëm, komuna e Podujevës. E lindur me 06.02.1993, në Prishtinë. Mbaroi shkollën fillore “Zejnel Hajdini” në Lupq të Poshtëm në vitin 2008, duke vazhduar kështu shkollimin e mesëm, në drejtimin e shkencave natyrore në gjimnazin “Xhevdet Doda” në Prishtinë, në 2011. Në vitin 2011, regjistroi studimet Bachelor pranë Universitetit të Prishtinës, në Fakultetin e Bujqësisë dhe Veterinarisë drejtimi “Agroekonomi”. Ku me 23 korrik 2015, mbrojti temën e diplomës dhe morri titullin Bsc. i Agroekonomisë.

Pas mbarimit të studimeve Bachelor, u regjistrua në studimet Master në drejtimin Ekonomia e Bujqësisë dhe Ushqimit.

Gjatë kohës së studimeve Bachelor Adelina, ka qenë e angazhuar në regjistrimin e bujqësisë në ASK në 2014. Gjatë studimeve master Adelina ka ndjekur trajnimin në Usaid për Pemë të imta (dredhëz, mjedër, boronic). Më pas Adelina morri pjesë edhe në anketa të ndryshme të cilat kanë qenë të organizuara kryesisht nga ASK. Punoi në anketën EU-SILC në 2018, po ashtu edhe në vitin 2019 në ASK. Ishte e angazhuar edhe në projektin “Ngritja e kapaciteteve profesionale të rinjve në sektorin e bujqësisë “ në kuadër të IDAK-së. Ku përmes këtij projekti i është mundësuar puna praktike në departamentin e Bujqësisë në Komunën e Podujevës në 2018. Pastaj ishte e angazhuar si mbikqyrëse, në anketën e Bujqësisë në rajonin e Prishtinës në ASK në vitin 2019. Gjithashtu ka përfunduar edhe një punë praktike në firmën “Përparimi” në Prishtinë në vitin 2019.

APENDIX

Pyetësor për hulumtimin për punimin e diplomës në nivelin Master nga Fakulteti i Prishtinës “Hasan Prishtina” në fakultetin e Veterinarisë dhe Bujqësisë, departamenti i Agroekonomisë. Pyetësi bëhet për punimin e diplomës me temë “RËNDËSIA E VETË-PUNËSIMIT TË FEMRËS NË ZONAT RURALE, PËR ZBUTJEN E PAPUNËSISË NË KOSOVË”

Informacion i përgjithshëm

Emri dhe Mbiemri:

Vendbanimi:

Adresa:

Edukimi:

Lloji i familjes: E vogël/ Mesatare/ E madhe

Statusi martesor: E pamartuar/ E martuar/ E divorcuar/ E ve

Natyra e vendbanimit: Në pronësi/ E marr me qera

Pyetjet:

1. Përshkruani aktivitetin e biznesit tuaj?

- a) Prodhimtari
- b) Zejtari
- c) Punime artizanale
- d) Transportim
- e) Ndërtimtari
- f) Tregti

2. A është profesioni juaj profesion tradicional?

- a) Po
- b) Jo

3. Në cilën moshë e keni filluar karrierën tuaj?

- a) 15-20 vjeq
- b) 20-35 vjeq
- c) Mbi 35 vjeq

4. Lloji i pronësisë:

- a) Biznes individual
- b) Biznes grupor

5. Që sa kohe jeni duke e bërë këtë punë?

- a) 1-2 vite
- b) 2-5 vite
- c) 5-10 vite
- d) Mbi 10 vite

6. Cilat lloje produktesh prodhohen?

- a) Veshje
- b) Ushqim i përpunuar
- c) Sallon bukurie
- d) Paisje
- e) Reklama
- f) Lule
- g) Produkte artizanale
- h) Tjera

7. A jeni zhvendosur ndonjëherë nga një punë në tjetrën:

- a) Po
- b) Jo

8. Nëse po, në të njëjtën fushë / tjetër?

- a) Fushe e njëjtë
- b) Fushë tjetër
- c) Të dyja

9. Shënoni arsyet kryesore që ju detyruan t'a bëni këtë punë?

- a) Varfëria
- b) Papunësia
- c) Jo e kualifikuar (e pashkolluar)
- d) Është profesion familjar
- e) Profesion i lehtë
- f) Nga vetë interesi
- g) Nuk kisha mundësi tjetër

10. A keni ndonjë profesion tjetër- ndihmës?

- a) Po
- b) Jo

11. A je e kënaqur me punën që bënë?

- a) Po
- b) Jo

12. Nëse jo, cila është arsyeja?

- a) Fitime të vogla
- b) Nuk kam përkrahje morale
- c) Nuk kam përkrahje financiare
- d) Nuk jam trajnuar fare
- e) Nuk ka asnjë promovim
- f) Siguria në punë është e vogël
- g) Distanca deri në vendin e punës është e largët
- h) Arsye të tjera

13. Sa janë të ardhurat tuaja totale mujore?

- a) 100-200 Euro
- b) 200-350 euro
- c) Mbi 350 euro

14. A jeni ju burimi i vetëm i të ardhurave në familjen tuaj?

- a) Po
- b) Jo

15. Vështirësi më të mëdha në biznesin tim janë:

- a) Kapitali
- b) Mungesa e një objekti për të zhvilluar biznesin
- c) Tjera

16. A keni të punësuar persona të tjerë në biznesin tuaj?

- a) Po
- b) jo

17. Nëse po, sa persona?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) Më shumë

18. A jeni i kënaqur me pozicionin aktual të biznesit tuaj?

- a) Po
- b) Jo

19. A keni nevojë për ndihmë financiare?

- a) Po
- b) Jo

